

K
U
L
T
U
R
N
O
P
O
L
I
T
I
Č
N
I
Č
A
S
O
P
I
S

GLAS

IZ SADRŽAJA:

Propaganda na van ili u nutra?

Ješmo li mi uopće spremni na susret s našim susjedima?

Čovjek u svemiru

Prva škola za pisce

Sličice

Kada biva proljeće

Nova Hrvatska lirika. Vladimir Nazor

Ti nikad nisi sam

Povijest prirodnoga prava

Jezični ogled

Hiža Drašković: tragedija u 4 čini iz života gradišćanskih Hrvatov

PJESME:

Vladimir Nazor

Stjepan Šulek

Petar Palatin

časopis

1
1958
BEC

HRVATSKOGA AKADEMSKOGA KLUBA

PROPAGANDA NA VAN ILI U NUTRA?

Sedmi član austrijskog ustava svim je manjinam zasigurao manjinska prava. Ipak je u prošlim godinama nastalo jasno, da se moramo boriti za ova prava. Pri tom se misli, da se ova borba mora voditi na van, prema zemaljskoj i saveznoj vladi. I to je od sebe razumljivo. Jer tko nam može dati ova prava, ako ne vlada Austrije?

Prema tomu vodili su naši odgovorni peljaci ovu važnu borbu u ovom smjeru. Predali su vladi memorandum, u kom su jasno opisana sva naša potriebovanja. Vodili su dalje ovu borbu u mnogim člancima "Tajednika". Ovako je bila i najbolje zasigurana i suradnja sa Slovencima, koji su se borili zajedno s nama u istom smjeru, a možda s nešto većim uspjehom, jer njihov broj je veći i njihove prilike poznatije.

Nakon toliko trsenja, toliko borbe ne da se zašutiti pitanje; odakle to, da ova borba u našem poslu dosle nije imala znatnoga uspjeha? Pokusimo odgovoriti na ovo pitanje.

Pitajmo se najprije, jesu li bila naša potriebovanja zastupana dosta velikom energijom. Nikako ne možemo predbacivati manjkanje energije kod naših odgovornih ljudi. Ali ako se pitamo: da li je zastupao i naš narod istom energijom svoje opravdane kulturne potreboće, onda moram iskreno odgovoriti: ne. I tako naš posao ipak nije zastupan s odzdo dovoljnom energijom. Ravno od jedne političke strani se stalno s tim zgovorom odbijaju naše kulturne i narodne želje: to ne potribuje čitav narod, samo pojedini, koji su pretirani "nacionalisti" i "šovinisti". Mi znamo da to nije istina. A znaju li i oni odzgo, od kojih visi rješenje našega narodnoga posla?

Ako objektivno gledamo naš položaj, moramo priznati, da ne ćemo tako lako ovjeriti našu vladu, da naša potriebovanja podupira čitav narod. Ova činjenica je naša glavna slabost. Ovde leži uglavnom odgovor na pitanje: odakle manjkanje uspjeha u našoj borbi za naša manjinska prava?

K uspjehu je dakle pred svim potribna čim veća unutrašnja sloga u našem narodu. Znamo, da potpune sloge ne ćemo u svakom pitanju lako dostignuti. Ali i onda leži naša glavna zadaća u ovom smjeru. Propaganda u nutra je danas više potribna, nego li propaganda na van. Naš narod mora postati na novo svijestan. On se mora naučiti, da cijeni svoj jezik i svoju narodnost. On se mora oduševiti i razgrijati za naše kulturne vridnosti.

Važnu ulogu igraju u ovom poslu naše novine. Sigurno je, da se one moraju boriti i na van. Ali čemu pretjerano ozbiljno zeti svako piskaranje kojega od razvitka zaostalog nacija, ocitoga ili otajnoga? On i njegovi drugovi ceđu jedva citati naš odgovor. Citat ce ga naš narod, koji uoči takovoga napadaja nastane još bojažljiviji, još skeptičniji u pitanju našega narodnoga opstanka.

Tribali bi pred svim dobre agitatore, koji bi od človika do človika širili ljubav prema vlastitom jeziku i svojem narodu. Nek ovako će se na novo oživiti svijest našega naroda: pozitivnom unutrašnjom propagandom, koja nikoga ne napadje, koja poštuje tuđe, a ljubi svoje. Dobro bi bilo, kad bi Hrvatsko Kulturno Društvo na osebnim tečajima izobrazilo ovakove agitatore. Ali dok ono nima ni osebnoga tajnika, mora biti svaki učan i neučan Hrvat iako neizobražen-agitator ovoga za nas tako važnoga narodnoga prosvjecivanja. Bivši zemaljski poglavar i naš politički vodja, dr. Lovre Karalić, rekao je, kad je zadnji put govorio u Akademskom klubu: u demokraciji svaki narod ima toliko prava, koliko si

ga izvojuje. Ova mudra riječ na novo potvrđuje smisao ovoga članka: za naš opstanak je odlučnija propaganda u nutra, nego li na van.

Kad se bude čim veći broj među nama posvetio ovoj tako važnoj unutrašnjoj propagandi, kad nam budu davale naše novine k ovoj unutrašnjoj propagandi čim konstruktivnije upute, onda će se naš narod opet probuditi i osvijestiti i to će biti pravi narodni Uskrs, ili kako mi kažemo Vazam za nas Hrvate u Gradišću.

Hrvat

JESMO LI MI UOPĆE SPREMNI NA SUSRET S NAŠIM SUSJEDIMA?

Martin Prikosović

Nije tome dugo, piše se 23 okt. 1956. - ali možemo već reći: To je bilo pred dugo, dugo vremena, kada se je Madjarski narod digao protiv režima, koji je taj narod nemilosrdno ugnjetavao. Sloboda za koju se je Madjarski narod borio trajala je kratko vrijeme i plaćena je velikom množinom nevine krvi.

U danima Madjarske revolucije, na području Dunava slika novoga reda zauzela je novo obličje, i postavljala su se pitanja: "Jesmo li mi uopće spremni na susret s našim susjedima?". Poraz revolucije i ponovna uspostava "željeznog zastora" u nama se je još više pobudila ova briga. Jer što je tada izgledalo kao kratki san, sutra može postati stvarnost.

Što je bilo u Austriji u tom smislu učinjeno, ili što se misli u bližoj budućnosti činiti?

Austrija je kao križna točka mnogo naroda i kultura oduvijek gajila otvoreni pogled na svoje susjede. Austrija se je pred svim zalagala za uspostavljenje odnosa u pogledu istočnih susjeda. Još prije 1938. i odmah poslije 1945. uspostavljene su na djelo nove naučne grane i došle su do izražaja nove ličnosti, koje su se bavile problemima Istoka. Ta najnovija nastojanja pokazala su spoznaju, da nauka mora ići s gospodarstvom zajedno.

Iz ove spoznaje stvoren je po sklapanju državnoga ugovora, "Arbeitsgemeinschaft Ost", gdje se pokušava, da sve ličnosti i institucije, koje se na bilo koji način bave pitanjima Istoka, zajedno rade. Briga "der Arbeitsgemeinschaft Ost" pored naučnog ispitivanja i publicističke djelatnosti proteže se i na podmladak. Država i industrija traže neprekidno stručnjake za istočna pitanja, ali praksa nam pokazuje, da je teško takovih stručnjaka naći. Zadaća "der Arbeitsgemeinschaft" jeste i njegovanje i proučavanje istočnih jezika, a prije svega slavenskih jezika.

Kako uopće stoji s njegovanjem slavenskih jezika u Austriji? Veoma pogodno o tom problemu piše Dr. Egon Raiss-Caliga u svom članku "Stiefkind Slavistik" u novinama "Die Furche" (Nr. 8. od 22. 2. 1958). On je pored ostaloga napisao: "Od državnoga ugovora otvorile su se na području slavenske filologije i ispitivanja nove mogućnosti. Neposredni kontakt s akademikima istočnih zemalja, s zastupnicima tamošnjih nauka, jeste olakšan rad na tom polju".

To leži na Austriji da te mogućnosti dobro upozna i na tome djeluje. Sjećanje na austrijsku malu zemlju između zapadnoga svijeta i naroda evropskoga istoka i jugoistoka jeste još osjenjeno

od gorkih iskustava hladnoga rata i desetgodišnje posade zemlje. Možemo si mi dozvoliti, da se odrekemo jedne šanse, koja se daje iz naše povijesti, političkog i geografskog položaja naše zemlje?

Vec je danas potreba za slavistima, veća nego što se smatra. Ova će se potreba jednom još povećati, ako dodje do stvaranja liberalnije atmosfere u narodnim demokracijama. Zato je neophodno potrebno, da se mi više pripravljamo nego dosad na jedan takav susret s istočnim narodima. Ako će se izučene stručnjake jednom potraživati u većoj mjeri nego danas, onda je jasno, da su potrebne ogromne pripreme, jer stručnjake se ne može stvoriti preko noći. Početak leži u izučavanju jezika. Svi oni mladi ljudi, koji su se odlučili da studiraju slavenske jezike kao nastavne predmete u svom zvanju, ne trebaju se za budućnost brinuti. Tko se danas odluči za ruski, hrvatski ili koji drugi slavenski jezik, taj si može odmah svoje buduće djelovanje predstaviti i odrediti. On može kasnije naći svoj krug djelovanja u diplomatskoj službi ili u jednoj internacionalnoj organizaciji, on može misliti na djelatnost u krugu gospodarstva, ili kod uređivanja znanstvene literature na slavenskim jezicima. Ni u kojem slučaju ne smijemo zamjenivati interes za slavenske jezike s interesom i simpatijama za komunizam. Slavenski jezici mnogo su stariji nego komunizam, nisu nikakav produkt komunizma. Ovo je možda smiješno naglašavati, ali izgleda da ima ljudi, koji to ne znaju.

Ti, hrvatski narode u Gradišću, a pred sim, Ti, hrvatska mladež - svejedno da li radnici, seljaci ili studenti - stojiš li Ti još uvijek na strani onih, koji pružajuće šanse još nisu uvidjeli ili ih neće uvidjeti! Ili Ti stojiš na strani onih dalekovidnih ljudi u Austriji, koji razmišljaju o potrebama izučavanja slavenskih jezika i njihovu primjenu u praksu!

Vi ćete mi oprostiti, ako sam ja toliko drzak i ako postavljam takova pitanja. Ali u Gradišću još uvijek ima ljudi i to ne samo kod njemačko-govorećih Gradišćana, nego također i kod Hrvata, koji si umišljaju, da je glupost, zločin, izdajstvo Austrije, ako se poznaje jedan slavenski jezik, ako se neko ispovijeda kao Austrijanac slavenske nacionalnosti; ja ovdje mislim na naš hrvatski materinski jezik, na našu hrvatsku narodnost, na našu sposobnost da se s ostalim slavenskim narodima laglje razumijemo i da u neku ruku budemo most između Istoka i Zapada.

U jednom vremenu, gdje ličnosti - bilo iz politike, kulture ili gospodarstva - počinju cijeniti vrijednost slavenskih jezika, ne samo cijeniti, nego i sa svom ozbiljnošću zahtjevati i proširati studij tih jezika, hoćeš li Ti hrvatski narode u Gradišću to svoje najveće narodno bogatstvo, kojeg si Ti od svojih pradjedova naslijedio - najme Tvoju hrvatsku narodnost, tvoj hrvatski jezik i kulturu -, u tom vremenu dobrovoljno od sebe predati? To bi se protivilo vremenu.

Oni ljudi žive u ludilu, koji kažu, da samo oni idu s vremenom, koji poznavanje hrvatskoga jezika smatraju kao glupost, bezvrijednost i koji kažu, da su svi oni koji se ispovijedaju kao Hrvati izdajnici Austrije; svi ljudi koji tako misle mogu se badava nadati odlikovanjima za naročite zasluge republike Austrije.

Da bismo si mi mogli uštedjeti gorko budjenje narodnoga života, neophodno je potrebno, da mi pravovremeno sve naše snage mobiliziramo i da pojačano radimo na prosvjećivanju hrvatskoga naroda u odnosu dosad recenog.

Našim organizacijama i njihovim vodjama nedostaje još šire zaledje - jedinstvo citavoga hrvatskoga naroda u Gradiscu, svejedno, bilo to radnika, seljaka ili studenata, bilo socijalista ili nesocijalista.

U interesu je Austrije, ali takodjer mira i internacionalnog razumijevanja u Evropi, da se nastojanje u upoznavanju slavenskih zemalja, proširuje i zato forsira studij slavenskih jezika. Jednoga ce dana i austrijska savezna vlada morati dobiti više povoda, da se malo opsežnije pozabavi našim problemom.

.....

MENE JE RODILA ZEMLJA HRVATA

Stjepan Šulek

Mene je rodila zemlja Hrvata
 majka me hrvatska mlijekom dojila
 a otac je u mene usadio sjeme Hrvatsko
 koje još raste
 Moja zemlja radja divljake i junake
 i sinovi moje zemlje slabo poznaju svoj rod
 i bježe u svijet
 bježe u tuđi svijet tražiti pravicu i dobrotu!

I zaista Hrvat je veliki
 ako se služi tuđim jezikom
 a mali ako je svoj medju svojim
 I ja sam medju njima.

ČOVJEK U SVEMIRU

Tome Mühlgassner

Jako dobro nam je poznata želja čovjeka, da se dignu gori u zrak. Željno je gledao na ptice, koje se tako lako visoko u zraku od jednoga do drugoga mesta giblju.

Ipak se je njegova želja ispunila. Čovječji duh iznašao je stroj za letenje. Ali nije dugo duralo i brzina leteci strojev postala mu je premalena; čovjek je hotio više i više u zrak. Učenjaki trpili su si glave kako da ovo dostignu. Visina, ku moru prosti leteci stroji dobit je ograničena. Pitat se moramo zač. Odgovor je čisto prost, ako premislimo kako se leteci stroji zdignu u zrak i kako se u zraku dalje giblju. Prinzip je isti, kao pri brodu na vijak (Schiffsschraube). Da se naš brod more krenuti svojim putem je, da je okolo vijaka voda. Triba on tvar (Substanz) na kojoj se riblje, ar - kako dobro znamo od škole - ribanje je pretpostavka, svake kretnje. Nut, ča je voda za vijak broda, to je zrak za leteci stroj. Ali dobro nam je poznato, gustoca zraka sve manja postane, čim više mi dospemo. Dostignemo granicu, kad nima vec dosta atomov i tako ribanje premalo nastane, da stroj dalje zdigne. Ova granica leži oko 10-12 km.

Druga metoda, ka nas more u zrak zdignuti su takozvani baloni. Pokidob da ima plina, ki su, za mnogo laglji nego naša atmosfera, na primjer vodik, je moguće se zdignuti u zrak. I moramo reć, da je uspjeh bio odlican. Dostignule su se na ov način visine oko 20 km. Ali čovjek ni sad nije bio zadovoljan. Trsio se je, da iznajde leteće stroje, ki se i onda dalje giblju, kade vec zrak nima tu potribnu gustocu, pak i onde, kade vec uopce nima zraka. I nije dugo tomu najzad istriljila se je u Nimškoj prva raketa, takozvana V1, koj je na vrijedi i druga slijedila, V2. Prije neg dalje pričam o razvitku rakete, hoću vam na kratku razjašniti princip rakete. Mislím, da ćemo ovo najbolje razumit, ako načinimo slijedeći pokuš (Versuch). Predstavimo si jedan malen balon, isti koga moremo veokrat u kakovoj prodavaonici primiti. Kada je naprcit (aufgeblasen sein) pustimo ga u zrak, bez da zatvorimo rupu (Loch), kroz ku smo ga napuhali. Ča se sada dogoditi mora?

Zaprta balon: zrak pretišće na svaki mm, pokidob je nutri gušći nego svana. Svakoj takovoj komponenti znam jednu drugu najt, i ove dvi komponente se kompensiradu. Ali kad otvorim rupu, imam samo jednu komponentu, ka se ne more kompensirat, pokidob da komponenta 2 pobjedi u zrak. Zato komponenta 1 naš balon dalje giblje.

Samo je po sebi razumljivo, da raketa i u praznom prostoru ide. Ali kumaj se je dočulo kako brzo i visoko rakete moru letit, se je mislilo na koji način ih moramo u boju upotribiti. Vrijeda su učenjaki znali da se da rakete od zemlje upravaļjati (lenken). Trsili su se i trse se još i danas, da takove rakete konstruiradu, ke čim dalje letu i ke prije proračunato svoj cilj dostignu. Elike sile su upoznale važnost raketa i su jako potpirale svoje učenjake, ki su neprestano radili.

Čovjekov trud bio je nagradjen. Napravili su takozvane "Dreistufenrakete", ke moradu jednoga satelita u zrak otprimit. Da jednoga satelita, ki se isto tako obraća okolo zemlje, kao ta stari trabant zemlje, misec.

Va sledecem vam hoću malo pričat ot ovi satelitov; kako dospenu u zrak i pak zač ne opadu opet na zemlju. Vec sam prije rekao, da ga ta "Dreistufenrakete" u zrak odnese. Potribljaju se

tri rakete, ar se more ovako potribovana visina dostignut. Prva raketa otstrilji se od zemlje i kad dojde na granicu svoje daljine, otstrilji drugu i ova ide tako dalje. Kad pak nut zadnja raketa satelita s velikom silom dalje pukne, onda bi morala, ako mislimo da nima više zraka i da nima pritežanja na zemlju, s istom brzinom ravno po tangeti dalje u svemir letit.

Ali dobro znamo, da je pritežanje zemlje i u visini od 1600-2000 km. još dost velika, da to najzad drži. Pritežanje zemlje se da na sledecem pokusu dobro razjasniti. Uzmimo jednu vrpca na kojoj visi jedan kamen. Kad mi nut obracamo kamen u zraku, onda i ov kamen neće (ar ne more) slobodno otletit. Vrpca i naša ruka ga najzad drži. Ali ako nam se smakne, onda će u tangete kraj otletit. Sada je još pitanje, zač naš satelit u istom hipcu kad dostane svoju najveću visinu ne počne se opet najzad vratit. Isto tako možemo to pitat pri našem pokušu s kamenom. Ov sigurno neće na nas spast, kad ga u zraku obracamo, kad se dalje giblje. I ovde opet mora imat onu potribnu brzinu, ka ga u zraku drži. Ako nima ovu brzinu, onda ga ne moremo u zraku držat. Isto tako je kod našega satelita. On se s velikom brzinom okolo zemlje obraća. Ali ne smijemo mislit, da će na sve veke okolo zemlje bižat. Svaki je odsudjen, da po casu najzad dojde, ar se giblje po zraku i tako njegova brzina sve manja i manja postane i jednoč dostigne onu granicu, kad ga zemlja opet k sebi pritegne.

U prošlom sam pričao, kako ti sateliti, ruski i americkanski, zgora okolo zemlje letu. Znači željno bi sad bilo, kako bi se jedan čovjek u toj visini cutio. Pravoda, još nijedan nije bio u toj visini. U visini od 20 km. je pritežanje zemlje jur vrlo maleno i čovjek bi se sjetio kao prez te sile, ka ga čvrsto na zemlju drži. Onde će bit u stanju prez težine, imat će samo svoju masu. Ako ga gdo udari, onda će u prostoru letit. Od svakoga udarca dobit će impuls, ki ga opet dalje giblje. I ovako će dojt u rotaciju. Žalosno je, da si ne more pomoć, ar nima svoje težine. Ovde će mu morat nova teža na pomoć dojt. Jedni ljudi mislu, da čovjek tu brzinu neće izdurat. I proti ovoj misli more se rec: Nasa zemlja se obraća oko pet krat tako brzo kao satelit okolo svoje axe, a oko 50 puta tako brzo okolo sunca. Ali kako je poznato, još nigdar ni zarad ove brzine se nešto dogodilo. Za mnogo pogibeljniji su, onoj visini meteoriti. Moremo je upoznat i u pamet zet u noci kad obrezotine od zvijezdov, kad dospnu na našu atmosferu, kade pogoru. Oni letu zgora kod kugle na bojnem polju. Vjerojatno je, da bi mogao po casu ovakav meteorit udarit u satelita i onda bi bio život gotov. Interesantno je i to, da će ga sunce do 80 gradi C. zvrucat, ali na hrptu, ada u ladu će ga opet zima tresti. Sada će potribovat takozvani "Raumzug", ki ga bude branio toga velikoga kolebanja temperature (Temperaturschwankung). Potribovat će i obranu protiv takozvane "Höhenstrahlung", ka bi ga bola kod i igle.

Ja sam na kratko pokusio razjasniti jedan dio prirodne nauke (Naturwissenschaft), s kom se učenjaki naših dan mnogo bavidu. Želimo nek jedno; neka se njihovo znanje, njihov trud i njihov uspjeh ne upotribe u kakovom dojducem boju!

PRVA ŠKOLA ZA PISCE

I. Horvat

Neki držu, kao i stari Latini, da se književnik-pjesnik jur u zipki igra s perom. (Poeta nascitur). Ja ne prisizem za takove poslovice. Ima naime ljudi, ki su stoprv pod starost zgrabili za pero i nastali čuveni književniki. Meda te bih ubrojio i našega Miloradića, ki je doduše jur i prije pisao znanstvena djela, ali zapjevao je, dakle postao pravim pjesnikom stoprv po pedesetnici.

Ali opet, istina je, da neki ljudi jur vrlo zaran pišu i pjevaju. Ugarski lirik Petöfi se je mogao jur s 26 ljeti leći u grob, jer je onda jur davno bio slavljen kao heroj-pjesnik naroda. Poznat nam je ovakov fenomen i iz današnjice: Françoise Sagan, ka je s 18 ljeti napisala jedan Bestseller. A zač pišu tako zaran, ili zač pišu uopće? Werner Bergengruen veli za sebe: "Ja pišem, ča je to vjerojatno elementarna potreba moje naravi, ča jednostavno hocu a i moram slijediti moj nagon; drukčije ne bih mogao da živim."

Jednoč pravoda svaki pisac mora kada i kako početi. Ja sam počeo - kad ste me već pitali -, kako se i dite uči hoditi držeći se za ruku svoje majke: dakle s prevadjanjem. Prenašao sam lipe nimske priče u mađjarski jezik. Takovo je djelo s rječnikom u ruki, nimer mučna rabota, ali i dobra škola. No po nekom času se zamiri. S toga sam se vrijeđa postavio "na vlašće noge" i dao se uprvu na humoristično područje. Neki mislu, da je to najteže, no ja držim, da je to najlakše. Jer ča je jur u tom, ako mladi djaki ili seoski dičaki počinju kakovu noriju, ili ti stariotac podida kakovu zgodicu, a ti se sjedeš i napišeš pak još mrvu posipneš s paprom i cukorom, - i eto ti crtice-humoreske! Prve ti zvuču malo bombastično, jer si još mlad ter grubo udaraš u žice; ali kasnije ti se stil ukroti. A temov ćeš najti nek dosta, samo se malo ogledaj naokolo po placi, po prirodi i pod zvijezdami. Prigovaras: uprav to je ono, ča ne zna svaki, - vidit i velje pisat. E, zato znadu drugi glasno, zgodno pričati, kako ti ne znaš. - Kad takove ljude čujem, uvijek si mislim: škoda, da ne hte toga metnuti na papir. Sigurno su ljeni, ili imadu horror scribendi - strah od pera? Medjutim je i takovih, nek ča su rijetki, ki umiju - kao pok. Oscar Wilde - jednako divno pisati i pričati, da te fasciniraju.

Svakako triba onomu, ki piše, kako i onomu, ki povida, - publika, dakle ljudi, ki ga čitaju odnosno slušaju. Na početku se on zadovolji tim, da svoje šaljive sastavke pročita uzemu okrugu svojih znancev. Ali po nekom vrimenu to već ne zadovoljava. Mladomu piscu triba, kad se jednom zbudi u njem književna ambicija, širi okrug čitaocev, pak - hoće - neće - i kritika. Potribno mu je, da za dobe dozna, koliko valja njegovo pjesničko stvaranje. I sada da prelazim na naš naslov, na "prvu školu", ku smo mi stariji imali a naši mladi je nimaju.

To su bila književna kola (mađjarski: önkepzökör, doslovno: kolo za samonaobrazbu), ka su postojala sigurno jur dugo u svi ugarski gimnazija pak i u seminari. Član je bio svaki djak počevši od petoga razreda: a sastajali su se pod svojim demokratski odabranim vodstvom po misedan. Nadzornik im biše jedan profesor. Gimnazijalci i seminarci, ki su osjećali u sebi pjesničku žicu, mogli su slobodno i bez srama predavati peljaštvu svoje proizvode u stihu i prozi, jer se to godalo pod anonimom. Vodstvo je izabrało za pojedina djela valjane kritičare, starije djake. Pak je došla sjednica, na koj su ocjenitelji pročitali svoje presude. Tri najbolja

djela istog mjeseca su se oglasila i autori se slavili burnim pljeskanjem svojih drugova, a to je bilo i dosta za njihovo mlado srce. Na koncu ljeta su se dilile za najbolja djela i nagrade, uglavnom knjige. E, da ste bili nazočni pri takovom slavlju! Kao da ste na onoj staroj grčkoj olimpiadi. - Ali pisci, ki su propali pred kritikom, nisu se objavili. - Osim toga se je na sjednica i deklamiralo, držali zanosni govori i ocjenivale knjige.

S ovoga vidite, kako su bila ova književna kola prava vježbališća za mlade poete i pripovidače. I stalo se ne jedamput, a to biše onda vrhunac uspjeha, da je bila ka pjesma ili novela i tiskana u provincijski novina. Tim se je ponosila sva škola! Od ovih mladih književnika su se obično regrutirali suradnici raznih listov i casopisov. A učitelji književnosti i cijeli profesorski kolegij su bili ovim uvijek upućeni, kakove ideje i ideologije giblju njihove djake, kakove literarne struje ih osobito privlaču, ter su mogli ravnati smir njihovoga zdravoga razvijanja. (Kadkad su doduše i oni krivo prošli, kad su na pr. u moj cas favorizirali turanizam, t. j. neku nostalgičnu, tmurnu teoriju o turanskom podrijetlu Madjarov; ili kad su nam zabranjivali, da čitamo pjesme "pogana" Ady-a, ki valja danas kao madjarski klasik).

U ovoj školi smo odrasli i mi, hrvatski i nimški djaki. Razumi se samo po sebi, da je bio jezik našega literarnoga stvaranja madjarski. Ali to nije puno smetalo našoj književnoj izobrazbi. Mi smo u ovi koli irak dobili neku dijalektičku i stilističku spremnost, ter kad smo kasnije u austrijskoj eri - počeli pisati u naše domaće liste, tribali smo samo prominiti jezik. Naravno, da nam je jako manjkao nauk o hrvatskoj književnosti a i sam jezik smo se morali nanovo učiti. - No danas se naš Hrvat gimnazijalac u Gradišću more naučiti svoj materinski jezik u školi, pri hrvatskoj uri, s njim i književnost. Ali to ne smi biti sve! Neka se osnuju u okrugu onih, ki se uču hrvatski i literarna kola! Neka se da djakom barem dvaput u ljetu prilika, da se natičaju medju sobom svojimi književnimi proizvodi.

A kad bi imali upliiva na klasične i realne sridnje škole u Austriji - naši Hrvati nastavniki imadu upliiva! - predložili bi, da se svagdje postavu kola za literarno vježbanje djakov. Hvala Bogu, da se ovakovi zahtjevi jur javljaju kod nas u razni kulturni casopisi. Tako se na pr. "Öst. Furche" tuži, da ima u sridnji škola samo kih 8 do 10 posto djakov, ki pokazuju kakvu-takvu umjetničku žicu ili priklonost. To je užasno malo, upravo katastrofalno. Dakle: književna kola!

Ovoliko o prvoj školi pisca. Poslije nje dojde on u "školu naroda". Ali o tom slijedeći put.

.....

"Dnevnik. 20. 3. 1957. Danas sam čitao Bloy-a. Ja se ne varam, ako kažem, da nikada nisam kod čitanja literature bio više sretan, nego sada kod čitanja B. spisa i citata. Oh Bože, koliko u onome ima istine što je Tvoj sluga Bloy napisao o ljudima i životu! U njemu vidim iskrenog prijatelja i do sada nisam nikada sreom meni bližeg i dražeg književnika. Bloy-a smatraju katoličkim eksistencijalistom i francuskim mistikom druge polovice devednaestog stoljeca. Evo jedne njegove rečenice iz "Mali kralj": "U jednoj zipki vidiš sam djetesce ležati, koje je plakalo i vikalo. Pred njim stajase starci, koji ga zvaše "gospodin" pri moljenju da se umiri. Ja sam tada razumio svu čovječju bijedu." Rijeci jednog vjernika. "S. Šulek.

SLIČICE

Ivan Sučić

Bila je zabava, ples. Nekoliko para je plesalo po nekom pseudojazu. Kod stjene su stajale sve one djevojke, koje su bile manje lijepe i koje još nisu imale momaka; većinom velike, mršave, s klonulim glavama, kao uvele tulpe, i gledale su blago plesače. Među njima je bilo i malenih, okruglih, od četrnajst godina na gore i izgledale su u njihovoj gipkosti i njihovim kretnjama kao maleni psi u društvu ovčarskih pasa. K ovom društvu željno cekajucih zalutao je tek kadkada koji pijani momak ili netko od njihovih rodjaka, da bi ih zamolio za ples, da bi ih nakon jednoga plesa doveo natrag k prijateljicama. K njima se je obratio i Ivan Krušić, momak ogromnih proporcija, koji je u Beču svršio nekoliko semestara filozofije i nakon toga napustio svoje studije iz nejasnih razloga, jer nije bio neuspjšan. Sada je bio namješten u nekom birou, što nipošto nije odgovaralo njegovom školovanju. No Ivan nije znao zašto bi drugo bio sposoban i kada mu se je pružila mogućnost namještenja odmah ga je uzeo. Njegova plesatica nije se veselila, iako Ivan nije bio pijan. Nije bilo to toliko radi toga, što je plesao Ivan sve plesove na sličan način, već što nije ona znala o čemu da snjime govori i jer se je činilo, da je on bio mislima kod neke druge stvari. Žene su se na klupama smijale Ivanu, jer su mislile da on želi postati svećenikom, a sada tu pleše tako nespretno. Sve djevojke vidjele su u njemu već budućeg kapelana. Bio je Ivan i zbilja čudan momak. Već od krštenja nije znao njegov otac, kako da bi ga krstio i konačno odabrao mu je ime Ivan, jer je to najobičnije ime kod gradišćanskih Hrvata i jer se njegov djed isto tako zvao. Liječnik je njegovoj majci kazao, da s glavom malog Ivana nešto nije u redu i da će možda biti kreten. No usprkos tome Ivan se je razvijao na duši i tijelu dobro i nije bio čak ni rdjav školar a i kasnije djak. Na gimnaziji je pronašao koje stvari naročito vole profesori da čuju i kod ispita je najopširnije govorio o tim stvarima, tako da su ga smatrali kao naročito nadarenog dečka.

Sada tu pleše i čeka, da bi negdje vidio Ljubiću, iako je dobro znao da neće doći. On si je ipak rekao, da možda bolje ako ne dolazi. Ljubica je bila kći nekog činovnika u selu Ivana. Nije bila najljepša djevojka, no Ivan se je u nju zaljubio kao u neki svoj ideal, koji je bio nesretno povezan njezinom osobom. Ljubičin otac bio je prijatelj njegove familije i zato je on nekoliko puta vidio Ljubicu. Da bi bio povezao taj svoj ideal nekom drugom djevojkom, on bi se možda kasnije bio i oženio, da ne bi čak ni primjetio, da zapravo ne ljubi tu djevojku, već samo neku sliku o ljubljenoj ženi, što ju je stvorio u internatu iz knjiga i svoje bogate fantazije. Ali ovako je stvar bila drugačija. Ljubica je najme voljela jednog drugog momka, veselijeg od Ivana.

On sada tu pleše, jer ne zna što da drugo radi. A tamo kod žena smijši mu se Paula, koja ga, kako su mu djevojke pričale potajno obožava. Paula je stajala tamo među ženama, jer ne smije da pleše. Prije neko vrijeme umro je netko od njezinih rodjaka. Nije Paula bila ružna, no Ivan nije imao naročitih simpatija za nju, iako je ona kod svake zgrade nastojala, da uzbudi njegov interes za nju i to više puta njezinim ženskim dražima. Na primjer ona se je kod kupanja uvijek kretala u njegovoj blizini, da bi on primjetio njezino dražesno tijelo, što je zaista i bilo. Nikada ju on nije htio uvrijediti, ipak se je automatski smiješio natrag, krećući se kao bojadisani kloun. Ivan uopće nije mogao da nekoga vidljivo

uvrijedi. Nije to bilo iz samilosti prema ljudima, već se boja da li to ispalo za njega loše. Kada se blamirao neko u društvu Ivan se je više stidio sebe, nego tog kojega je stekla ta nesreća. I kada je na nekome opazio koju komičnu crtu, nije to saopćio svojim drugovima, da bi se zajedno smijali, već je čuvao sve za sebe. I kada se setao sam negdje gradom, najedamput bi se malo nakesio, a da nitko ne bi mogao kazati iz kojeg razloga. U takovim slučajevima se je redovito sudarao s kojim pasantom, što bi ga to odmah dovelo natrag u stvarnost.

Iako Ivan nije osjećao za Paulu naročitih simpatija, jer nije mogao naci ništa srodnog među njima, ipak se je u njemu uzbuđivao spolni nagon. To ga je veoma uzrujavalo. Bio je ujutro kod ispovijedi. Tamo se htio odreci svog predšnjeg života, no on nije sam sebi vjerovao u uspjeh. Bilo je tako svaki puta, kada je bio kod ispovijedi. Dozvoljavao si je kasnije najprvo male ugodnosti, mada je mislio da nema prava za njih.

Znao je da ljudi traže od njega stvari za koje nije rođen. Tražili su od njega da piše i više puta je i pisao, iako u sebi nije osjećao nikakve potrebe da to radi. To je bilo za njega izdajstvo samoga sebe, mada su njegovi prijatelji više puta hvatili njegove stvari. Ali on je dobro znao da to on nije pisao radi izvjesnog cilja ili da ljudima nešto kaže. On uopće nije znao, koji je njegov životni cilj. Iz toga razloga napustio je i svoj studij. Študirao je filologiju. Mislio je da to radi samo iz svojih ličnih razloga, a da mu taj zadatak nije dan od Boga i nije znao kako da time služi Bogu, ako sakupi u sebe čim više znanja. Više puta je želio da nema Boga, jer uvijek kada bi bio bezbrižan i radio samo po svojim nagonima, osjećao je Njegovu prisutnost, koja mu govori, da on nije radi toga na svijetu. Povodi za to bili su većinom nevažne naravi. Šeće se na primjer negdje u slobodnom. Vrijeme je krasno i on gleda kako se u suncu mijenjaju sve boje. Čisto je bezbrižan i veseo. Gleda ljude i ne misli na ništa. Ali nenadano mora da misli na Boga. On se je obično bojavao s njime razgovarati, jer nekako je osjećao, da bi to moglo imati posljedica za njegov život. Ali on je bio tu i u tom uvjerenju išao je Ivan kući.

Slično je bilo i sada. Poslije plęsa Ivan je išao malo na zrak, jer je u sali bilo neobično vruće. Vani se je na sviježem zraku malo osviježio. Paula je odmah opazila zgodu i izidje, i ona iz sale, da bi došla s njim u razgovor. Kazala mu je, da će se malo prošetati selom i je li ne bi i o on imao volje da se zajedno s njom prošee. Ivan je pristao, jer nije znao kako da se odrekne. Bilo je upravo ugodno, ni suviše hladno ni vruće. Paula se sve jače naslanjala na Ivana, tako da mu nije ostalo ništa drugo, nego da je poljubi, čemu se ona nipošto nije opirala, baš protivno. Zapravo je bio on, koji ji bio pasivan. Pricala mu uza cjelove, kako ga voli i kako je uvijek čekala, ali on da nije nikako htio da to primjeti. Najzad je kazala da mora ići kući i on je kazao, da će ići s njom. Kad su medjutim bili kod njegove kuće, on se najedamput predomisli. Paula se veoma iznenadila i pitala ga, što se desilo, a on joj kaže da se osjeća veoma loše i da će ići kući. Ona se konacno zalosno nasmiješi i odlazi. Drugog dana u prvom autobusu, koji je išao za Bec, sjedio je i Ivan, zadubljen u misli. Sada će ići u grad i tamo sve čekati na nešto velika, što će dati njegovom životu smisla, kao i do sada.

KADA BIVA PROLJEĆE

Nikola Benčić

Svitalo je. Na istoku se raskinula duboka škurina, pojavili se rumeni zraci, kao da u velikoj daljini gori vatra. Još je sve tiho, još sve spava. Ovu tišinu prekidaju koraci grupice djaka. Djaci kreću živo i veselo. Oni dišu prirodom ove zemlje, ovih lugova i šuma.

Puca zora. Sve je svijetlije. U daljini medju visokim jelama vidi se skromna stanića. Oh kako je divno! Budi se ova naša sveta priroda. Ptice izlijeću iz svojih nočišta, i one pjevaju himne Višnjemu. Iznad visokih jela pojavljuje se sunce, zazareno, daleko sunce. Ovo je proljetna zora. Ja sam veseo i pun života. Šuma priča svoje ljepote; sve je tako prirodno i sviježe. Proljeće pjeva himnu budjenja prirode. Proljeće je novi život. Digne se vjetric, giblju se travice i na zemlju padaju suzice.

Dolaze sela, zemlje, voćnjaci i potoci. Sve mi se to čini kao da je išarano naročitim bojama, koje se onda slijavu u jednu harmoničnu cjelinu. U daljini se vidi lanac visokih brijegova, naš cilj i naša današnja nada. Sunce plovi već visoko. I zrak je danas ugodniji, plaviji. Ja sam mislio da tako što ima samo u Italiji. Ali i kod nas je ljepo; kod nas u našoj gori, koja se prostire od Kisega do Šoprana, gdje živimo mi, gdje su živjeli naši očevi i djedovi, koji su se zvali Hrvatima. To je naša Domovina, naša nova Domovina, to je sve naše, naša draga Gora.

Hođam po ovom starom kamenju i hvalim Bogu, da nam je pomogao sačuvati ovu našu Domovinu takvom kakva jest; da nam je pomogao sačuvati ovu našu Goru i naše veselo hrvatsko srce, naš hrvatski jezik. Osjećam što ona znači za mene; moj život, smisao mojeg života. Bog nam je dodijelio ovu dragu zemlju, da i dalje živimo, osjećamo, govorimo i pjevamo. Na Gori smo i ja sam miran. Smiješkam se od radosti i gledam na sve strane, gdje vidim hrvatske kućice u dolini. I vinograd kao da se smiješka. Šuma šuti i sakriva svoju tajnu. Mi kao da smo u snu. Divimo se malim figurama u dolini, kućicama, ljudima, srebrnom potoku, zelenim livadama, svemu, svemu što vidimo. Gledamo našu dolinu, našu kolijevku, našu Domovinu, gdje živi rod naš.

Sve žubori, bruji. Pčelice oblijetaju ruže. Sve miriši. Život je sada lijep. U blistavoj vodi igraju se zlatne ribice. Priroda pjeva himnu, himnu radjanja, himnu ponovnog života, himnu ljudima radi kojih je cijeli život na zemlji stvoren. Bože gdje smo to? Na brdu našem, gdje je sve rumeno, mirno, jednostavno, sviježe, na našem brdu, gdje je sve ljepše i uzvišenije. Mi smo zaboravili naše svakodnevnne brige, teški naš život, ljudsku drskost i nas je na čas obuhvatila jedna nadprirodna čut i mi se divimo ljepoti, životu, prirodi, mi smo sada radosni i željeli bi da smo uvijek takovi. Nas je obuhvatila harmonija prirode i mi se osjećamo sretnim. U proljeću se radja priroda, a sa prirodom se radja i čovjek svako ljeto ponovno.

Jedan dan provedosmo na našoj Gori. Sunce zapada i mi se vraćamo našim kucama. Zvono je zazvonilo. Marijino nazdravljenje. Mi ćemo se dugo sjecati našeg izleta na Goru iz koje smo gledali hrvatska sela, sela u kojima se govori hrvatski.

DVA IMENDANA

Nikola Benčić

U velikim pahuljicama je padao snijeg i sa toplom bundom pokrio je malo Podgrađišćansko selo. Niko se ne kreće, izgleda kao da je sve mrtvo. Veljača je. Snijeg se spušta, leteći, igravši, međusobno ljubeći jedan drugog, kao da će zamesti vas svijet. Čovjek od nosa ne vidi dalje.

U ovom zimskom vremenu, neko se probuša kroz suru i mrzlu zavjesu. Tko je to? To je bilo malo čeljade sa košarom u ruci. Sigurno dolazi iz gornjeg sela, iz krčme. Seljak nije navikao svjetkovati na proste dane, on svetkuje na blagdane. Ajde da vidimo - kuda i kamo? - hoće malo čedo.

U sredini sela mali je dečko nestao u jednoj lisi. Lijep i čist domić s malim dvoristem. Okroman hrvatski dom je to; s velikim ognjištem i velikom Jezušovom slikom iznad stola. Blizu ognjišta sjedi otac. On je vodja doma. Djecurlija se igra oko peći. Otac je čovjek srednjeg rasta i pun energije. On nešto čita. Majka kod stola pegla novo odijelo. Zašto sada novo odijelo? Ona radi neumorno i tiho pjeva. Porodila je petero djece i ona ljubi svoju djecu, svoj dom. Djeci oko peći sijevaju oči i stalno nešto šaputaju, za nešto se spremaju. Mama radosno pogleda po koji put na svoju djecu i radi dalje. Jedino djevočica, najmanja i najsladja u kući priteče mami. Mala je, ali brzog jezika. Nešto sapne mami, a ona odobri glavom. Tata samo čita. Sve je puno sa tajnama.

Zazvoni zvono. Podne je. Sprema se za objed. Gotovo je. Tata ustane i počne: "Blagoslovi Gospodine ...", a porodica za njim. I zaista iz velike slike iznad stola izlazi Spasitelj i blagoslavlja ovu sretnu porodicu. Sve je tako svečano. Oni su zadovoljni sa Božjim blagoslovom. Na sredini stola je velika torta sa četrdeset malih svijeća i natpisom: "Bog neka održi našeg Tatu još dugo u životu!". Imendan je. Kćerka je donjela u ruci veliki cokrom cvijeća. Odakle u ovakvoj zimi cvijeće? Drago srce i u zimi nadje cvijeće, jer ljubav ovlada svim silama, prebiva i hladnu mečavu i zimu. Priteče tati i vikne: "Japo...". On pruži obje ruke i prigrlji svoje zlato na srce. Ustanu i ostala djeca i svaki poljubi svoga japu, želeći mu svega najboljega. Poljube se i roditelji, zasjevase im oči od biserja krupnih suza. Oni znaju zašto. To su suze zadovoljstva i radosti, draže nego zlato, nego dijamant. I veselo vikne tata: "Ženo draga dones' vina". Vino je bilo brzo donešeno. Otac ustane i govori: "Samo zato molim našeg Boga, da nam uvijek ovakav svetak dade. Hvala ti Gospodine za tvoje dare. Hvala mila žena moja. Hvala djeco." Svi nose čaše tatinoj, kucnu, zagrle se i čaše i zazvonu kao da je zapjevao nebeski kor. "Bog vas živio - Bog vas živio", i napuni se soba sa ovim radostnim zvucima.

Popodne dodju rodjaci i poznanici. Mora se donesti još jedan stol. Puna je soba. Svi su veseli. I pjesma se ori. "Jačka ide okolo, okolo stola". Svaki mora pjevati. Veseli su. Svi pozdravljaju tatu. A on sa sjevajućim obrazom zadovoljno nudi svoje goste sa božjim blagoslovom. Jer sve to je pravi nebeski dar.

Odletjelo jedno ljeto. Čovjek bi mislio, da se ništa nije dogodilo za ovo vrijeme. Život je san, dim. Treba raditi, raditi i tako pobijediti život. No strast sudbine nosi čovjeka iz kraja na kraj, baca ga i ponizuje, pa opet uzvisuje i nagradjuje. Koji se je rado- vao ubrzo može tugovati, bogat može postati siromah, naučenjak može poludjeti i to tako ide u ovom našem životu.

Sve žuri u svijetu. Svaki stigne svoju sudbinu.

Veljača je. Pada gusta kiša, kao da i nebesa tuguju. Sve izgleda surovo i mučno. Izgleda da je pogubljen ljubav, radost na zemlji. Čovjek je rob, smrznute, hladne i prokisnute zemlje. Nestala je ona domaća radost, koja je nekada vladala u porodici. Daleko je pravi dom. Živi u srcu, blizu srca, ali sa umom nešto nedostigljivo.

Imendan je - tatin imendan. Ali u obitelji je sve tiho, kao da nekoga nema. Osjedila je smeđja kosa tatina. A djeca kao da su ostarila u mladim godinama; pa i jesu - u duši. Tiho je sve, kao da se tuži neko. Sve se izgubilo što je vrijedno i dragocjeno bilo? Izgubi se srce, duša; vrijeme briše svu ljepotu i značajnost i uspomene.

Pripremi se stol. Tužno glasi zvuk molitve: "Blagoslovi Gospodine....", odgovaraju svi nakostrešeno, kao da je posljednja molitva nad njihovom listom. Jednostavan je ručak, bez torte, bez cvijeta - siromasna porodica. Prije nego skinu stol, ustane najstariji. Strašna je ova tišina, kao da je nebo sa svom svojom težinom palo na ovu kucicu i kao da bi htjelo zagušiti život. Ne govoreći ništa pridju oni jedan k drugome - poljube se - svi dugačko i strasno, a sladak poljubac oslari od krupnih suza. To je sve što oni mogu darovati, što je njihovo, što je njima najdraže. Osjećaju; zajedno im kuca srce uvijek bolje i sa većim usklikom.... i sada još cujem drhtajući vik porodičnog srca; "Ljudi gledajte, mi smo jedni, ljubav je svemoguća i ona vlada nad vašom drskošću, zajedni smo...., vodi nas Bog i njegova volja..!" I ljevaju se suze bolne i tužne, koje donasaju lakost u srca, vedrinu i čistoću.

Ne dolaze ni rođjaci, jer čovjek samo u bogatstvu i radosti voli družinu; umiljavanje i opkoljavanje. A ljubav sjaji iznad svega; ovlada smrznuta srca, hladne oči, ljedovit poljubac i onda se osjeća, da "Bog najteži križ metne na one, koje jako voli".

.....

"Dnevnik. 11. 1. 1956. Čitam pripovijetke od Gogolja. Gogolj je vjerojatno ovaj život posmatrao kao neku komediju. Uostalom njega je teško upoznati. I Gogolju je život bio otežavan raznim poteškoćama, ali njemu se je ipak bilo lako prolijeti kroz život, jer njemu je na svakom mjestu pomagao njegov prirodjeni humor, njegov smijeh, njegovo vedro raspoloženje. On je na svakom koraku znao naći dobre drugove, i njima znao voditi društvo, njih nasmejati i pozabaviti. On je svoj unutrašnji nemir znao sakriti i pokazati sve u drugoj slici, nego što je zaista bilo. On je kao devetnajstogodišnji mladić došao iz provincije u Petrograd, da u tom velikom gradu nešto postigne, da postane visoki činovnik. Ali on nije postao činovnik, jer su ga uskoro privukle druge stvari, privukla ga je literatura. U prvo vrijeme bio je bez novaca; ali njegova snažna lažljivost, njegov humor, sigurno mu je to mnogo pomoglo da se izvuce iz takovih nesreća. On je znao govoriti, zabavljati..."

S. Sulek

NOVA HRVATSKA LIRIKA

VLADIMIR NAZOR

Ovoga puta želimo našoj čitalačkoj publici prikazati u kratkom najplodnijeg i najraznovrsnijeg hrvatskog pisca novoga vremena, Vladimira Nazora.

Kada se govori i razmišlja o Vladimiru Nazoru onda se odmah misli na staro-grčku klasiku, slavensku i hrvatsku mitologiju, jer njegova pjesnička ostvarenja puna su klasike, pradrevnog hrvatstva i slavenstva, života, bogate i snažne slavenske mašte, puna vjere i povjerenja u svoj narod. On je u Hrvatskoj književnosti stvarao pola stoljeća i dao nam je u lirici, epici, noveli, romanu, eseju, kritici i polemici najznačajnija ostvarenja, koja su novu hrvatsku kulturu i literaturu značajno podigla na više. Vladimir Nazor jeste hrvatski klasik. Mnogo je volio Homera, Dantea, Goetea, Hugoa, Heinea, Leopardija, pa nema sumnje da su navedeni pjesnici na njega izvršili golemi utjecaj. No Vladimir Nazor uvijek je ostao kao umjetnik ličan i narodan. Kod njegovih savremenika, modernista, opaža se klonulost, pesimizam, dekadensa, kod Nazora naprotiv prevladavaju osjećaji životne radosti i ljubavi prema prirodi, narodu i zemlji.

Rodjen je 1876 u Postirima na otoku Braču. Umro je 1949 u Zagrebu. Poslije svršetka prirodnih nauka u Grazu, djelovao je kao srednjoškolski profesor, direktor i upravitelj dječjih domova po raznim hrvatskim mjestima (Zadar, Pazin, Kastav, Zagreb, Crikvenica). Knjige pjesama: Slavenske legende (1898-1900), Pjesma naroda hrvatskoga (1902), Živana (1902), Knjiga o kraljevima hrvatskim (1904), Lirika (1918), Hrvatski kraljevi (1912), Nove pjesme (1913), Intima (1915), Pjesni ljuvene (1915), Medvjed Brundo (1915 i 1928), Utva zlatokrila (1916), Papirci (1917), Djela V.N. (Vodnik, 1918., I. "Gospa od snijega", II-IV "Lirika"), More (1920), Niza od koralja (1922), Carmen vitae (1922), Rime i ritmi (1923-1925), Lirske pjesme (1925), Pjesme od četiri arhandjela (1928-1942), Pjesme o bratu Gavanu i seki Siromaštini (1930-1931), Pjesme moje mladosti (1930), Topuske elegije (1933), Knjiga pjesama (1942). s.š.

CVRČAK

I cvrči, cvrči cvrčak na čvoru crne smrče
Svoj trohej zagušljivi, svoj zvučni, teški jamb...
Podne je... Kao voda tišinom razl'jeva se
Sunacani ditiramb.

I pjeva: "Ja sam danas ispio sunce plamno
I zilice su moje nabrekle k'o potoci.
U utrobi se mojoj ljuljuška more tamno.
Na ledjima mi suma, što nagli trgnu srh.
Dv'je st'jene, dva obronka postase moji boci,
A glava - gorski vrh."

I cvrči cvrči cvrčak na čvoru crne smrče
Dok sunce s neba lije na zemlju žar i plam:
"Zemniče, ja sam himna, što bruji za oltarom,
Dok šuti gordi hram.

...Izadj! - Šti se kriješ pod krošnjom, u rupama?
 Na kamu puž se sunča, na travi grije crv!
 Rominja se vedra neba k'o kiša od iskara
 Sunčana sveta krv.

...Izadj! - ti, koj' niknu iz zuba ljuta zmaja,
 Da budeš grm, što gori, luk napet, plamen mač,
 Al' raznježi ti dušu milinje cvjetnog maja,
 Al' omeksa ti srce jesenjih voda plač.

...Zaprznio te mrak,
 Po zemlji sipaš zuč,
 A tebe zemlja rodi, da budeš čil i jak,
 Da nosiš u njedrima radosti zlatni ključ.

...Ja gutam zar sunčani.
 I osjećam u sebi, gdje struje šumne r'jeke,
 Šumore zelen-luzi svjetlošću obasjani,
 Klokoce vrelo, more pjeni se i krkoci,
 Modri se groždje, i zri bobulja sure smreke,
 Niz bor se smola toči.

...Zemniče, ja sam pjan.
 Oh, sunca, sunca, sunca!
 Jos leđ mi noge trni,
 Pred očma još se crni
 Odurni zimski san."

I cvrči bez prekida, i šiba teškim ritmom
 Goleti, ugrijane, lug mrtvi, sparni zrak.
 Trepeće ostra pjesma k'o vjetra na krilima
 Dugačak svileni trag.

I pjeva: "Slava zemlji i suncu i talasu!
 Dajte mi kaplju rose na kori jasenovoj,
 I kaplju žuta soka na bobi na smrekovoj,
 Al' velju snagu novu podajte mome glasu.

...Sunceve zice idu od neba pa do zemlje,
 Napete kao strune. Golema harfa sja.
 Mnogo je ruku dira - nebesa zabrujaše,
 I sluša zemlja sva.

Mir je na vodi, muk je u docu i luzima,
 Al' čujem, velje srce gdje kuca sred dubljine:
 Bojiš se, zemljo majko, da onim pod prstima
 Ne zamre pjev sunčani, zica se ne prekine.

...Zemniče, čuješ poj?
 Šumi k'o srebrn-more,
 Zuji k'o pčela roj.

I pjeva: "Sv'jet je lijep, a život dar je s neba,
 Al' zedja nek ti bude velika, ljuta glad;
 Pa gutaj vatru moju i siši ml'jeko moje,
 I bit ćeš svedjer mlad.

...Oh sunca, sunca, sunca!
 I vonja sa doline
 I vjetra sa vrhunca!

...Zemniče, ja sam pjan.
 Gle, iza žbuna viri,
 Pomanu pjesmu sviri
 Na fruli nagi Pan."

I cvrči cvrči cvrčak na čvoru crne smrče
 Svoj trohej zagušljivi, svoj zvučni teski jamb.
 Podne je - Kao voda tisinom razl'jeva se
 Sunčani ditiramb.

REKOŠE

Iz uvoda u knjigu;

HRVATSKI KRALJEVI

Rekoše: "Vi ste uvijek bili roblje,
A pov'jest vaša nalik je na groblje
Na kome niti pravog krsta nema:
Ponegdje ploča, bez imena, n'jema;
I korov svuda! Uza sve su pute
Otaca vaših kosti razasute!
U rodnu tlu mrtvaca san ne dr'jemlju:
Pognojili su kao dubrje zemlju
I nestade ih puštih... bez pomena!
Svu prošlost vašu zastrla je sjena,
I ovio je mrak!"

Da, to nam rokoše.

A sve u meni na to kliče: Lažu!
I ako nema raka, spomenika,
Zidina, ploča, pergamena, slika,
Ja ipak znam što bje, i kako bje.
Ne razasute na sve četir strane,
Vec u mom t'jelu leže ukopane
Otaca mojih put i kosti sve!
Propao nije ni duh im ni lik:
Pognojili su dno iz koga nikoh,
Njivu što gradim, putove što svikoh:
- Njih mrtvih ja sam živi spomenik!

...U meni sva je njina pov'jest živa.
Ne trebam drevnih zgrada, knjiga, štiva.
Bez svjedočanstva ja vec znam što bi,
Kad nama prvi svitali su dni.
Po glasu što u krvi mi romoni,
Ja dobro znadem kakvi bjehu oni.
Još i sad sv'jetlo zrake utrnute
Prastare meni obasjava pute.
Pa ko da vidim: nizbrdo koraca
S Karpata k moru mnoštvo praotaca.
Gusarske ladje. Narod. Čete. A gore visoko
Prolazi, sja, kroz maglu drevnih dana,
Povorka c'jela kraljeva i bana!

TO DAVNO BJEŠE...

To davno bješe. - Krv i suze tekle,
Al'i trak sunčev zlatio nam sade.
Sjajne su munje našu tamu sjekle,
Dok sve nam klonu, u noć crnu pade.

Sve prodje, al' još utrnule luči
Odsjevi bliješte pred našim očima,
Još vihor drevni žilama nam hući,
I kremen nice u našim srcima.

Slaga, tko reče da smo lovor-grana,
Melem na rani, duga u oblaku:

Mi porod jesmo vuka i arslana!

Što davno bješe i sad je u nama.
Još snaga stara tjera cvrstu saku
Da digne zide porušena hrama.

DOLAZAK

Iz "Hrvatskih kraljeva"

I.

Velebit-goro, na te narod pane
U noci, zedan, umoran i prasan.
Strava ga spopa; ustrepi i stane.
Pod njim, u jazu, stoji urlik strašan.

Što bije dolje žalo o litice?
Sluša li prijetnju Bijesa krvnika?
Mnoštvo se baca u prašinu nice
I Vida zove, boga zatočnika.

Za teškim putem i dugim patnjama,
Pod nebom tuđim, crna Neman ceka:
Ljutito, muklo rice usred tama.

Krkoči, bukom šumi izdaleka.
Gomila bdi i sluša. - Zmaj to stenje
I silan, bijesan uz goru se penje.

II.

Nebeska vrata zora otvorila.
Sinuli doci, planule su gore.
Zasja ko srebro u nizini more.
U lugu ptica prhnu, letnu vila.

Mirišu alge, smilje i kupine.
Oblak, u liku mlada bojovnika,
Crven se diže iz slane pučine.
Na humu suklja dim sa žrtvenika.

U slavi svojoj granu mlado sunce:
Prosipa zlato na modre vrhunce,
Zvijezde runi na smreke i bore.

- Očiju plamnih, užarena lica
Niz goru mnoštvo srce ko bujica
I ruke diže; kliče: "More! More!"

.....

A.G.Matoš: Iz pejsaža "OKO LOBORA"

Kao sunce, pjesmo hrvatska, draga i teška pjesmo naše brazde,
kao sunce ides iz noci, u noc, rodjena u tami prošlosti, da potoneš
u dubini narodne budućnosti. Jer ti si zemlja, ti si narod; zemlja,
javljajući se kroz grlo hrvatskog težaka.

Narode, ti si teška, monotona, izmučena i daleka pjesma, pjesma
dublja od riječi, teška pjesma zemlje, naše teške zemlje, teška pje-
sma zemlje Hrvatske.

....Kao magla se dižeš i kao magla padaš.

TI NIKAD NISI SAM!

Mnogo se čita a još više piše o strahu, koji karakterizira naše današnje vrime. Mislím na Kafku i sve one druge, koji su za njegovim "Prozess"-om pisali drame i eseje o tipičnim problemima današnjega človlka, koji je hićen u svit bez ikakvoga veselja i ufanja. H. Sedlmayer u svojoj knjigi "Zgubitak sredine" takodjer raspravlja o tim tipičnim problemima današnjega žitka i on veli, da se stil novoga vrimena jasno vidi u gradjevinarstvu i kiparstvu.

Ujutro žurim da dospem za dobe na službu. Na večer sam sretna da ništa ne čujem ni ne vidim. Kroz dan bilo je puno buke (Larm); telefon, automobili, motori, mašine i množina ljudi. Pa sam zašto uveće sretna, da imam mira i da je sve tiho, ali iskreno vam hocu reci ne za dugo. U kratkom času sam nemirna i idem slusati radio. Da, dosta puti je neka muzika ta, koja človlka puno interesira i koja mu pomore, da človlk opet dojde malo k sebi. Ali dosta puti radio je kao takozvana "Geräuschkulisse", i ja ga ne slusam, jer što on govori ništa me ne zanima. I ja imam strah. Sigurno sama od sebe. Ako si zamišljam, da samo ja ovako cutim, onda to sigurno nije prava istina, jer sigurno ima puno drugih ljudi, kojim ide isto tako, bili oni stari ili mladi, učni ili samo prosti djelačí.

Mnogi misle, da se ova nutarnja nesigurnost i rastrganost dogadja samo u našem vrimenu. Moguće je, da je naše vrime nešto iskrenije, nego su bila prošla vrimena, jer danas svaki može pisati i reci sve, što mu leži na srcu, što ga trapi i guši. Kazu da je u Americi već tako daleko, da dica sama moru suditi jeli ih srariji dobro odgajaju ili ne. I svi oni "kompleksi", koji su bili i jesu još uvijek uzrok neke psihičke nemoci dobili su u današnjem vrimenu još veću važnost. Tako samo daleko, da oni koji nemaju neki kompleks nisu normalni.

Mi živimo u ovom današnjem vrimenu, vrimenu nesigurnosti i straha i moramo se trsiti, da ovladamo ovu vrimensku nesigurnost i strah, koji nas toliko iz dana u dan toliko trape. Da bismo to mogli ovladati, potrišlo je, da svaki za sebe najde put k "sredini". Taj put traženja sebe je težak i zato su potrebni veliki naponi upoznavanja samoga sebe. Neki je psiholog rekao: "Trsi se da dostigneš zvijezde, nećeš dojt njim čisto blizu, ali bliže njim znaš dojtí." Nevenka

OPUSTOŠENI VIDICI

S. Šulek

Što se zbiva
u bicu što gleda
mojim očima?

Putovi
ovih vidika
su opustošeni

O znam
ovi opustošeni
vidici
sličé životu
koji se ne živi.

POVIJEST PRIRODNOGA PRAVA

Nastavak

Martin Prikosović

Kršćansko - sredovječno prirodno pravo

Linija antičkoga metafizičkoga prava prenesla se je u kršćansko prirodno pravo. Već je unutar kršćanstva sv. apostol Pavao izrekao misao naravnoga čudorednoga zakona, jednog u Bogu osnovanoga čudorednoga reda, koji se može upoznati razumom: "Božje neizvjeno biće može se upoznati po njegovim djelima već od stvaranja svita. Ako bogani, koji nemaju zakona, zahtjeve zakona iz prirodnih nagona ispunjuju, tako su oni koji zakona nemaju sami sebi zakon. Oni s time dokazuju, da je zrno zakona zapisano u njihovi srca. To svidoci njihova savjest" (Rim. 1.20:2.14-15). Ovo apostolovo učenje prozvao je vatikanski konzil za dogmu: "Deum naturali humanae rationis lumine certo cognosci posse".

Početak sistematskoga utemeljenja kršćanskoga prirodnoga prava predstavlja sv. Augustin. U mislima Augustina sastaju se osnovne pravne misli Stoe i Platona. Augustinu se prepisuje velika zasluga, da je on osnovne misli Stoe i Platona prenio u kršćanstvo. Na taj način platonske ideje nisu bile samo sačuvane nego i pjacane novim mislima. Za Augustina su supstancijelne ideje, koje Platonu eksistiraju na nekom nadzemaljskom mjestu, povodne misli o Bogu, u kom one nalaze svoje mjesto i jedinstvo i svoju zadnju metafizičku osnovu. One su praslike božjega duha i kao takve stoje u zajedničkom sustavu s vječnim planom božjega stvaranja po čem je formirano sve što je stvoreno. Nadalje preuzima Augustin od Stoe, a što je njemu najviše doneseno preko Cicerona i Seneke, pojmove, kao "lex aeterna", "lex naturalis" i "rationes seminales". "Lex aeterna" je u svojoj bitnosti osnovna božja volja i gdje su povezane praslike postojećega (Platonske ideje). "Lex naturalis" zove Augustin "lex aeterna", to jest vječni zakon u njegovom odnosu prema čovjeku, koji dio zauzima u božjem zakonu kroz to, da kao razumno biće u sebi nosi "lex naturalis" i ova "lex naturalis" služi njemu kao norma svih čudorednih činova.

Prirodno pravo je prema tome norma čudorednoga djelovanja, koja proizlazi iz intimnog reda svega što postoji, a koji red je Bog oblikovao po uzoru na "lex aeterna". Čovjek može tu normu upoznati u "lex naturalis" kao odrazu one "lex aeterna". Iako je Augustin antičku nauku o prirodnomu pravu ispunio kršćanskim duhom, u osnovi se on ipak služi misaonom slikom pretkršćanske antike.

U kršćanskom poimanju Augustina dobiva ovaj nutarnji red svega što postoji, kao vrhovna norma prirodnoga prava novu osnovu: apstraktne, iako ontološki shvaćene Platonove ideje postaju misli živog Boga: obični deistički logos ili nous Heraklitov i Aristotelov postaje transcendentnim Stvoriteljem, koji svojom sve-mogućnošću drži svijet, svojom providnošću ga vodi i svojim vječnim zakonom njime upravlja; bezlični, panteistički svjetski razum Stoe, izražen u pojmu "lex aeterna", pretvara se u pramisli i pracilje osobnog Boga i njegovoga stvoriteljskoga plana.

Tradiciju zapadnoga prirodnoga prava od Heraklita preko Platona, Aristotela i Stoe pa do Augustina preuzima skolastička nauka o prirodnom pravu, koja kulminira u Tomi Akvinskom.

I odnos između naravnoga i pozitivnoga prava je Toma jasno odredio: naravno pravo je mjerodavno za pozitivno pravo. Ukoliko pozitivno pravo protivuriječi nepromjenljivim normama naravnoga prava, nema pravne obaveze, tako da u savjesti ne može obvezivati.

Individualističko - novovjeko prirodno pravo

Ishodište i norma individualističke naravno-pravne nauke je naravno stanje ljudi, u kojem su oni živjeli prije nego li su stupili u državni poredak. U ovom preddržavnom i vandržavnom naravnom stanju imao je čovjek određena, njegovoj naravi odgovarajuća prava, koja su mu prirodjena i koja mu se ne mogu osporavati ni nakon njegova ulaza u državni poredak.

Ovo pravo naravnoga stanja, t. j. naravno pravo, smatra se kao obvezujuća norma pozitivnoga zakona, koji obavezuje samo utoliko, ukoliko se izvodi iz naravnoga prava. Naravno pravo se daje spoznati pomoću razuma. Individualističko naravno pravo ima dakle zacele u čovjeku kao pojedincu u prirodnom stanju. Ovo novovječno prirodno pravo utemeljili su Althusius i Grotius. Oni stoje na prekretnici između metafizičkoga i individualističkog naravnoga prava. Doduše oba ova mislioca žive još duboko u tradiciji kršćanske nauke, tako da im je Bog kao posljednji uzrok naravnoga prava pretpostavka, koja se sama po sebi razumije, iako je Grotius izrekao također misao, da bi naravno pravo i onda vrijedilo, kad Boga ne bi bilo. Grotiusovo naziranje je već u tako jakoj mjeri racionalističko, da bi njegov sistem naravnoga prava mogao opstojati i bez religioznog temelja. On je uvjeren, da se pomoću razuma čisto logički može upoznati ne samo najviša osnova naravnoga prava, nego i čitav pravni sustav s pojedinim pravnim zasadama.

U vremenu, koje je slijedilo, izvršilo se zatim potpuno otcjepljenje naravnoga prava od njegove vjerske osnove. Naravno pravo postalo je autonomno, nezavisno od Boga, utemeljeno samo u čovječjem razumu i iz njega izvedeno. Dok je u skolastičkom naravnom pravu razum spoznajnim vrelom. U ovom individualističkom naravnom pravu došlo je do rascjepa u dva suprotna smjera, t. j. do apsolutističkoga i liberalističkoga naravnoga prava, koja se međusobno po tome razlikuju, da se u prvom slučaju preddržavno stanje u pogledu naravnoga prava shvaća pesimistički, a u drugom slučaju optimistički. Ovo je razlikovanje u povijesti nauke o državi od osnovnog značenja. Hobbes shvaća prirodno stanje kao bellum omnium contra omnes. Budući da ljudi u svojem egoizmu misle samo na svoju korist, oni - prema nauci Hobbesa - su međusobno neprijatelji i žive u trajnom međusobnom strahu. Iz egoizma oni se udružuju u državu, da bi mogli imati mir i prenose na jednu državnu osobu sva svoja prava. Ovaj apsolutistički smjer novovjekovnoga naravnoga prava počivao je na pristajanju uz neograničenu moc vladara u državi i kusao je znanstveno opravdati i poduprijeti apsolutističku državu. On ide u prvu polovicu 18. stoljeća, koji se odlikuje s bezobzirnim državnim apsolutizmom sa svim svojim ograničenjima slobode i samovoljom. Apsolutističko naravno pravo bilo je opravdanje neograničene državne vlasti sa strane apsolutizma; ono je nastojalo da pozitivnom pravu daje nepobitnu vrijednost izjednačujući ga s naravnim pravom. Ono je bilo "ideologija podupiranja, opravdanja, apsolutiziranja pozitivnog prava, ili - što je isto - državne vlasti" i u stvari je značilo posvemašnje negiranje i uklanjanje naravnoga prava.

On gradi na ideji "lex aeterna" u augustinskom smislu shvatajući je kao božanski bit i time kao zadnji razlog u poredku svega što postoji. Ovaj vječni zakon svijeta je pranačrt svijeta u Božjim očima, po kojem Božja volja uređuje sve stvari prema njihovoj zadnjem cilju. Sve je ovom zakonu podređeno, i ništa mu ne može izbjeci. "Lex aeterna" kao Božja bit, i na osnovu toka pralik svega poređka u svemiru, sadržava takodjer norme Božjeg htijenja; Bog može samo ono htjeti, što je u skladu s njegovim bice. "Lex aeterna" sadržava dakle takodjer red ovoga svijeta. Stvorena bica ispunjavaju po njihovoj naravi, od Boga stvorenoj, njegov vječni zakon, počevši od neživih bica, preko nerazumnih, do razumskih, slobodnih živih bica.

Nerazumna živa bica vrše Božji zakon u nužnosti strogo determiniranih prirodnih zakona. Čovjek međutim, kao slobodno razumno bice, ima božanski zakon ispunjavati ne pod pritiskom prirodnih zakona, nego u skladu sa svojom naravi na osnovu slobodne, cudoredne odluke. U tu svrhu služi mu "lex naturalis". "Lex aeterna" je dođuse u svojem punom sadržaju čovjeku nepristupačna, ali zato omogućava "lex naturalis" čovjeku, da u granicama svojih mogućnosti participira na Božanskom zakonu: "Prirodni zakon nije nešto različitog od vječnog zakona, naprotiv, to je učesće na vječnom zakonu sa strane razumnog stvorenja" (Summa Theol. I, II, 91, 2: Lex naturalis nihil aliud est quam participatio legis aeternae in rationali creatura). Za odnos između "lex aeterna" i "lex naturalis" našao je već Aleksandar Haleški sliku: "Lex aeterna je pečat, a "lex naturalis" je otisak u razumnoj ljudskoj prirodi, koja je slika i prilika Boga.

Naravno pravo sadržava dakle sve norme za ljudsko djelovanje, norme, koje prizlaze iz bitnoga poretka stvari što postoju, koje od čovjeka zahtjevaju slaganje njegova djelovanja s redom sviju stvari; koje su usmjerene na ispunjenje čovjekovog konačnog cilja i koje se mogu upoznati naravnim svijetlom ljudskoga razuma. Zato se sadržaj naravnoga zakona date sažeti u zahtjevu: radi pravo po naravi i čini dobro.

Od naravnoga zakona (lex naturalis) razlikuje se počevši od Tome Akvinskoga naravno pravo. Naravni zakon kao norma cudorednog djelovanja govori čovjeku od trajnih dužnosti: prema Bogu, prema sebi i prema bližnjemu. Socijalne dužnosti, t. j. dužnosti prema bližnjemu sadržavaju: ljubav prema bližnjemu, poštovanje, vjernost, istinoljubivost, darežljivost, zahvalnost i osobito pravednost, koja je krepost pridodana pravu i pravnim dužnostima. Pravo je to, što svakomu pojedinomu kao njegovo pripada. Pravednost je trajna sklonost volje, dati svakome, što je njegovo. Pravo i pravednost su dakle uvijek u vezi i imaju kao cilj vanski red ljudskoga međusobnoga života: Iustitia ordinet hominem in comparatione ad alium (Summa Theol. II, II, 58, 5).

Naravno pravo je prema tome odjeljak naravnoga zakona. Ono opsiže sve norme, koje se odnose na vansko oblikovanje društvenoga života putem prava i tako čovjeku propisuju, da svakome dade što je njegovo. Drukčije rečeno: naravno je pravo onaj dio naravnoga zakona, koji obuhvaća prava i pravne dužnosti, koje postoje na osnovu naravnoga reda stvari. Opća zapovijed - norma naravnoga zakona: "Čini dobro i kloni se zla!" je na području naravnoga prava ograničena na normu: "Daj svakome, što je njegovo, i ne čini nikome nepravde!"

Iz ove osnovne norme proizlaze daljne naravne zasade: Ugovore treba obdržavati; posjed treba poštivati; posudjeno treba vraćati; zakonite poglavare treba slušati; zahvati države u privatni posjed, koje se protive općem dobru, nisu dopušteni.

Ovome shvaćanju, koje je dosljedno dovelo do utemeljenja i opravdanja apsolutizma, stoji nasuprot liberalistička linija narodnog prava, kojemu je najodlučniji predstavnik Rousseau. Ta je linija vidljiva već kod Althusiusa, Lockea i Montesquieua. Ovome je shvaćanju prirodno stanje ideal, dok se s obzirom na državu izriču pesimistička naziranja, jer se u njoj prvotna dobra svojstva čovjeka kvare. Državni ugovor, po kojem država nastaje, može se stoga prema Rousseauu (za razliku od Hobbesa) u svako doba opozvati, ako su ugrožena prvotna i neotudjiva prava čovjekova na slobodu. Pozitivno državno pravo stoji dakle trajno pod nadzorom naravnog prava. Ovdje nailazimo što se tiče pitanja naravnog i pozitivnog prava te shvaćanja o državi na slično naziranje kao kod natiknih sofista: naravno pravo ima štititi čovječju slobodu od zahvata države, koja se služi pozitivnim pravom.

Osnovne misli liberalističkoga naravnog prava usvajaju također Kant i Fichte.

Linija liberalističkoga naravnog prava, koje zastupa neotudjiva prava osobe na slobodu, dosljedno vodi k narodnom suverenitetu kao shvaćanju o državi posve suprotnom od apsolutizma. Najjači zatočnici ovoga shvaćanja jesu upravo Rousseau, Kant i Fichte. To je pokret oprečan sistemu apsolutizma i apsolutističke državne svemoći s njegovim nepoštivanjem osobne slobode.

Iako novovjeko pravo u svojim konsekvencijama dopušta i opravdava ekstreme despotizma i demokracije, ipak obje njegove međusobno oprečne vrste proizlaze iz istoga individualističkog shvaćanja o pravu, koje se temelji na ljudskom razumu i koje taj isti razum spoznaje, a iz kojega se izvode ne samo pojedine najviše pravne zasade kao pravo na osobnu slobodu, privatno vlasništvo, obaveza ispunjavanja ugovora, nego također djerdjer cijeli do u pojedinosti izradjeni pravni sustavi krivičnog, stvarnog, obiteljskog, nasljednog, kaznenog i državnog prava.

U naravnom pravu prosvjetiteljstva (iluminizma) nije dakle vidljiv nikakav poredak, koji bi imao neku obvezatnu normu pred i nad pozitivnim pravom. Što tu kao naravno pravo nastupa, nije drugo nego duhovno naziranje prosvjetiteljstva: iza naravnopravnih zahtjeva s obzirom na pozitivno pravo ne stoji nikakvo objektivno utemeljeno naravno pravo, nego individualističko-racionalistički duh novovjekog čovjeka, koji u svom pretjeranom razumskom optimizmu, odričući se vjerskih obaveza, hoće sav poredak svega što postoji, racionalno obuhvatiti i pri tome vidi u autonomnom razumu vrhovni kriterij pravoga i krivoga, smislenoga i besmislenoga, dobra i zla.

Tako su se pred "razumom", koji nije bio drugo nego izraz subjektivnih samovoljnih shvaćanja pojedinih autora, imali legitimirati ne samo teologija i moral, nego prije svega također pozitivni pravni poredak. Što je od pozitivnog prava moglo pred ovim "razumom" obastati, bilo je označeno za naravno pravo. Za nauku naravnog prava 18. vijeka vrijede riječi spanjolskog filozofa o državi, Donosa Cortesa: "Filozofija se odijelila od Boga i sama se proglasila bogom. Na pločama njezina zakona bila su ljudska prava pokopana, a Francuska revolucija je krvlju napisala komentar. Što se smatralo kao providencijalni cilj čovječjeg razuma, bio je vrhunac njegovih zabluda".

Značajno je, da upravo u vremenima kriza, prevrata i političkih katastrofa, kad su duhovne vrijednosti i poredak u pitanju, i dotadašnji društveni temelji razdrmani, nastupa napadno vraćanje k naravnom pravu. U borbi za novim redom posizuju rado za argumentima naravnog prava ne samo konstruktivne duhovne sile, nego takodjer razne grupe interesenata, ideologa i demagoga, da svoja traženja jače podupru i da im dadu po mogućnosti neprijepornu vrijednost. To vrijedi ne samo za doba Rousseauovo i Francuske revolucije, nego takodjer za vrijeme nakon 1. i 2. svjetskog rata, kada se je nakon zloporabe državne vlasti nutarnja slabost i nesigurnost pozitivnog prava snažno osjećala. U nastvajanju, da se stvori osiguranje protiv zastranjenja i zloupotrebe državne vlasti i da se nadju čvrsta mjerila za oblikovanje prava, posizuje se i u znanosti i u politici za idejom naravnog prava kao temeljem, koji spasava.

.....

VEČER NA MORU

P. Palatin

Mrak se spusti preko mora
sunce već zapada
a prik dalekog obzora
mir, tišina vlada.

Samo kad ter kada vetrić
lagano zapiri
a ribarski mali brodić
k obali već žuri.

Na nebu već zvijezde male
nemirno treptaju
i u igrajuće vala
zlatni biser sjaju.

Na obali vjetar zuju
kroz visoke palme
kako da bi Bogu pjevao
hvalodavne psalme.

Čudno gledam tu krasotu
većernjega mora
novu opet će lipotu
donest nova zora.

JEZIČNI OGLED

Po Maretiću i. h.

I

i. Izmed dvih prijedlogov more samo onda stajati i, kad se obalva slažu s istim padežom i ako jedan i drugi imadu više od jednoga sloga; more se dakle reći: pod i nad stolom, oko i poslije toga vrimena. Ali još bolje je: pod stolom i nad njim, oko toga vrimena i poslije njega. No nikako ne valja: u i izvan škole, nego: u školi i izvan nje.

ići, gehen. Kako ti ide? Wie geht es dir? to je germanizam. Hrvat pita: kako ti je? - Ali nije germanizam, kad se veli: kako ti ide posao? Zlo mu ide trgovina.

ili. Nije dobro: imao je malo ili nikakvih prijateljev, nego bolje je: imao je malo prijateljev ili nikakvih.

imati, na pr.: imajte dobrotu, ne imajte straha, imajte veselje, to je po njemačku. Hrvat kaže: budite dobri, ne strašite se, veselite se.

ishoditi ca komu, dobro je rečeno, premda imamo zato i ove riči: pribaviti, priskrbiti, isposlovati.

isknjižiti na pr. duge iz knjige, dobar je izraz, jer pišemo pravilno i uknjižiti (zapisati u knjigu).

ispraviti, ispravljati, verbessern, moremo upotrebiti samo za umni, duševni posao, na pr.: ispraviti pogriške; ali kod materijalnoga posla velimo: popraviti opanke, plot.

istom, erst. Ovu rič upotrebljavamo na primjer u ovakovoj rečenici: biskup je istom došao; ne kako kod nas narod kaže: biskup je ravno došao.

istomišlenik ili istomišljenik, der Gleichgesinnte, ili: jedno-mišljenik.

istovrimen, istodoban, jednovrimen, gleichzeitig, more se upotrebiti.

istražni zatvor, Untersuchungshaft.

izdašan, ausgiebig, je po njemačku; bolje: obilan (obiljan).

izdržati, aushalten, je germanizam; ne valja dakle reći: izdržao sam napast, nego: podnesao sam, pretrpio sam. Tako i narod kaže.

izgled, Aussicht. Imaš li izgleda, da ćeš to dobiti? - to je po njemačku. Dobro velimo: Imaš li ufanja; a još bolje: moreš li se ufati, da...?

D O D A T A K

H I Ž A D R A Š K O V I Ć

T r a g e d i j a u 4 č i n i

iz života gradišćanskih Hrvatov

O s o b e :

1. ANICA Drašković
2. OTAC Anice: Jure Drašković
3. MATI Anice: Mare Drašković rođj. Metlešić
4. VALTER Matuška, muž Anice
5. STARI OTAC Anice: Tome Drašković
6. MIHO Drašković: stric Anice
7. KATICA, sestrice Anice
8. IVE Kolarić, susjed i kum Anice
9. BARE Kolarić, susjeda i kuma Anice
10. ŠTEFE Kolarić, susjedljev sin
11. BABA Batriza, primalja
12. HEDVIG Bauer, prijateljica Anice
13. FRAU WRANEK
14. POŠTAR.

(Rukopis ove drame je ležao nekoliko ljet u pisaćem stolu autora, ki je mnogo dvojio, je li ova tragedija zrela za publiciranje ili za naše pozornice i jesu li naše pozornice i naš publikum zrele za ovu dramu. Naš narod očekuje po skustvu autora od igrkoka-za pred svim zabavu i razveselenje. Toga mu ova drama ne će moć pružiti. Ali ona iskreno pokuši pokazati na najbolnije rane našega naroda. Zato neka ona bude kao pokušaj predstavnica kroz "GLAS" barem elitnom sloju naroda, pravoda s tom nadom, da ona bude kasnije čitavom narodu na korist. -n -h.)

I. ČIN

(MJESTO: Draškovićeva zadnja hiža, kot su hiže na selu. - VRIME: subotu na večer pred Duhi 1944.)

1. KIP. (Osobe: stariotac odzada u starom stolcu s naligalom; otac sidi kod stola i zapaljuje lulu; mati pobira pladnje, žlice, vilice iz stola, obriše stol i novi prostirač vrže na njega. Medjutim razgovor).

OTAC: Kade su novine? Ča je Katica još nij donesla od noterovi?

MATI: Još je nij bilo. Sigurno čeka na Anicu kod autobusa.

STARIOTAC: Aj, Miho! Čemu tribaš te nimške novine? Kad bi barem po hrvatsku pisale. Ali hrvatske su nam zeli. Neka sad Nimci sami požeru laži njevih novin.

OTAC: Znam i ja, da te novine ne pišu istine. Ali človik more najti barem med redi, kako se stoji s frontom.

MATI: Aj, mili Bože, kade more bit sada naš siročak Tomac? Gdo je njemu dao danas večeru? (Nosi u kuhinju pladnje.)

OTAC: Bit će kade u Bjelorusiji ili u sjevernoj Ukrajni.

STARIOTAC: Je li ću nek još jednoč viditi mojega Tomaca prije neg umrem.

OTAC: Oče, gdo će se pominati od smrti. Sada će ljeto dojt i vi ćete se opet malo ogrijati. Dajte mira, sunce će vas izvračiti.

STARIOTAC: To sunce za me već nima pomoći, sinko. Još i sada na koncu maja mi je čudakrat tako zima, da bi si morao oblačiti jupu.

OTAC: No jutro je i meni bilo par puti hladno u maju. Ali sad će dojt i juni, onda će i Vam biti dosta teplo.

MATI (ide nutra s novim prostiračem): Kade je nek naša Anica ovako dugo? Autobus bi morao bit jur zdavno ovde!

OTAC: To ću ti reć, ako idanas ne dojde, onda ćeš se prikzutra vozit po nju. Ta šmrka bi morala biti jur zdavno doma. Kako bi ju bili tribali na ukapanje. S ovimi ulovljenimi, ke su nam zadilili na pomoć, zaista nij mnogo pomorno.

MATI: Ali budi tiho! Danas će sigurno dojt. Nij nam pisala, da će se dovesti subotu pred Duhi na večer?

OTAC: Neka nek dojde! Će si ćut svoje. Nij znala veljek posluhnut ta gnjida, kad sam joj pisao, da bude 1. maja doma?

MATI: Hući! Znaš, da ju gospodari nisu pustili.

OTAC: A ča su joj gospodari već neg mi?

MATI: Budi tiho! Čini mi se, da nigdo ide.

2. KIP. (Osobe: stariotac, otac, mati, Katica, sestrice Anice).

(Na vrati nigdo potuca). SVI nutri (ali ne najednoč): Slobod.

KATICA (stupi nutar, u ruki nosi novine i nešto umotano: Dobar večer. Anica još nij došla? (Da novine stricu, Anice ocu).

STARIOTAC: Na sve vijeke amen. Ovako se dojde u kršćanski stan. Zač ne veliš veljek "Heil Hitler"?

KATICA (ide k staromu ocu i je s jednom rukom ljubezno objami oko vrata): Ali stariotac! Vi se svenek karate s manom! Ako bih vam se poklonila, bih se ćutila, da sam još školarica.

STARIOTAC: A ča si čuda već od školarice?

KATICA: Ča ne znate, da sam bila u zimi jur Beči služit?

MATI: No mer čemu te je nek vaša mat tako zaran poslala Beč. Još si kumaj 15. Dost ćeš se naslužit još u Beču.

OTAC (pogleda iz novin): Katica je barem za dobe došla domom. Ali naša Anica, kako izgleda, još ni danas ne će dojt. Ali križja ću joj zlamat, ako i danas ne dojde!

KATICA: Ali sigurno će dojt. Autobus se kasni, kad ima danas pred Duhi sigurno čuda putnikov. (Obrne se k staromu ocu) Ali glejte stariotac, ča sam Vam donesla. Skoro sam Vam zabila dat ove lepnje, ke Vam šalju majka, kad ste me tako veljek karali. Ali morate mi obećat, da se već ne ćete srditi na me. (Opet zgrabi staroga oca za vrat.)

STARIOTAC: Gdo se srđi na te, ti mastilo? Ali ja te moram opomenjivat, u današnjem čemernom svitu.

KATICA: Nimajte straha, stariotac! Pak kušajte naše lepnje. Majka su Vam je poslali, kad su dočuli, da si vi niste pekli lepnje, strina.

MATI: Ali čemu se nek trudi vaša mat. Mi smo si zaistinu nek savniću pekli, kad se lepnji svenek tako dugo potipaju po stanu.

STARIOTAC: Reci majki, hvalim lipo na lepnji. Vrzte mi je kraj! Kašnje ću je kušat. Ali pazite, da mi je ne mačka. (Stariotac da lepnje svojoj snahi.)

MATI (nosi van lepnje): Ali ča će vam mačka? Nekate ju stalno potvarat!

STARIOTAC: A ča piše tvoj brat Feliks iz fronta?

KATICA: Od zadnjega puta ništa nij pisao. To znate, da je nigde u Finskom, kade je još i sada sniga, kot piše.

OTAC (prekine čitanje novin): Mat, kade mi je mapa (zemljopisna karta)?

MATI: Bit će onde, kamo si ju vrgao. Mislím, da sam ju vidila najper.

STARIOTAC: No Miho, kako se stoji s frontom?

OTAC: A naši idu na sve strani najzad.

MATI: Pst! Tiho! Ako gdo poslušá vani?

OTAC: Gdo će poslušat? (Ide u prvu hižu i donese si mapu.)

KATICA: Kade je nek Anica ovako dugo? Sad bi morala zaista jur ovde bit. Kako ćete se zaliknu, kad vidili budete, kako se je upitala i kako finu kóžu ima, kot prava frajla.

STARIOTAC: Hm, moralo joj je dobro pojt, našoj Anici.

KATICA: I moji gospodari su bili dobri, ali njoj su osebukno ugadjali.

MATI: To mi se ne vidi, da su ju toliko proksili. Još i u kino su ju peljali, i gdo zna još kamo. Da mi je nek nisu pokvarili!?

KATICA: Je li će dojt i Valter?

MATI (presenečeno): Kakov Valter?

KATICA: No Matuškin, ki je kod policije. Znate, kako lipu uniformu ima. A i čuda plaće.

STARIOTAC: Hja, njevi su naciji. Tim sada još dobro ide.

KATICA: More bit, da i Valter dojde s Anicom.

MATI: Ča ide Anica sputa Valteru Matuškinomu?

KATICA (videći sumnju i presenečenje strine): Ništ. Nek znate za Valterom su sve divojke nore. Ku on zame, ta ne će morat djelat.

MATI (suho): Naša Anica nij za njega.

KATICA (pomirljivo): Mer to i ja velim.

STARIOTAC: Nij otvorio nigdo putnja vrata?

MATI: I meni se tako čini. Sigurno ide sad Anica. (skoči se i ide van).

3. KIP! (K istim osobam još pristupi Anica u elegantnom mantelu).

ANICA (stupi nutar. Katica nosi za njom kofer. Anica malo zaplašeno ide k ocu): Dobar večer, otac, zdravi bili! Bud ćete mi oprostit, da nisam prije došla. (Objami oca).

OTAC (malo pomirljivo): No za istinu bi bila mogla prvo dojt, kad znaš, da imamo toliko djela.

ANICA: Ja bi bila rado došla, ali gospodarica je toliko zdvajala, da sad ne more nikoga dostat i prosila je, da ostanem bar do konca maja.

OTAC: Za budućnost si zapameti, da se imaš po meni ređit, a ne po tudjimi ljudí.

STARIOTAC: A gdo će mene pozdravit, Anica? Ča si na mene zabila Beči?

ANICA: O, ne! Stariotac! Zdravi bili! Kako bih bila zabila na vas? Uganjajte, ča sam vam donesla iz Beča! (Objami starogaoca.)

STARIOTAC: A najprije samu sebe. I tomu se najveć veselím. Ali tako dugo si bila projdjena. Zbog tebe bih bio ja mogao i umrit.

ANICA: Ali, stariotac, gdo će govorit od smrti u maju?

STARIOTAC: Hja, draga moja, kade je moj maj. Meni je prem maja čuda puti zima, kot va gróbi.

ANICA: Ravno zato sam vam donesla lip rubac (šal) za vrat. (Iz kofra zame van šal i kaže ga staromu ocu).

MATI: Ali Anica, ostavi sad kramanje! Najprije moraš vičerati. Sigurno si jur vrlo gladna po tom dugom putovanju.

ANICA: Aj kade, majka! Nisam ja gladna. Gospodarica mi je još svega sobom dala za put. Ali ako imate friškoga mlika, toga bih rado. Osebužno ako imate i novopečene pletenice k mliku.

MATI: Sigurno, duša moja! To ćeš sve dostati. Ali ja ću ti još i nekoliko jaj spec, da imaš ča teploga u želucu. (Mati ide u kuhinju.)

ANICA (ide opet k kofaru, zname iz njega mali paket, odmota ga i daje ocu mali čibuk, kratku lulu): Ovo je za vas otac, da ne budete morali stalno ponašati vašu staru fajfu.

OTAC (zame u ruku čibuk, obraća ga, vidi mu se): Bit će dobar za nedjelje i svetke.

MATI (nosi mliko i pletenicu): A meni ništa nisi donesla, Anica?

ANICA: Ali svega! (Počne brati iz kofera) Ovo je fino ga likera, ovo cukora, ovo čokolata.

MATI (maše s glavom): Da je još toga svega dostati danas Beči?!

ANICA: Ki ima dobre veze, dostane i danas još svega, ča nek hoće. Bud, Katica? (Mati ide opet u kuhinju).

KATICA: Pravoda, na varoši je svega. (Ide bliže k Anici i šušlja joj tiho:) Ja sam nešto zableknula za Valtera. Budi jako pazljiva! (Glasno) Ali sad moram pojtiti, ar ćedu me naši jur čekati doma. Naša majka se tako boju, ako me nij na večer doma. Kot da bi me htio gdo ukrast.

STARIOTAC: Pravo ima vaša mat. Poštena divojka nima po škuro m ništ iskanja na ulici.

KATICA: Vidite, stariotac, to me veseli, da me sad za divojku držite. Sad ću Vam se i pokloniti. Hvaljen budi Jezuš Kristuš. Pak lahku noć!

STARIOTAC: Na sve vijek, duša! SVI: Lahku noć, Katica.

4. KIP. (Majka nosi Anici večeru, frigana jaja).

MATI: Anica, sad hodi jisti, dokle su jaja još tepla.

ANICA (prekriži se i počne jisti, medjutim pita): Ča piše Tomac?

MATI: Pred par dani nam je pisao kartu. Otac, kamo si ju vrgao?

OTAC: Bit će va stoli. Znaš, da si od njega svaku poštu kraj vržemo. Čemo ju znet iz stola, kad se Anica naji.

STARIOTAC: Povidaj nam, kako je tebi išlo! Nij ti se ništ zloga stalo u tom velikom varošu?

ANICA: Oh, ča bi mi se bilo moglo stati? Gospodari su mi bili jako dobri.

OTAC: A kade je u službi tvoj gospodar. Pisala si, da je sudac.

ANICA: A na najvišem sudstvu je.

MATI: A su bili gospodari u vjeri ča pošteni?

ANICA: gospodar nij kazao čuda. Ali ona je išla rado u crikvu.

STARIOTAC: A koliko dice imadu?

ANICA: Nek jednoga sina. Ta je oficir. Iz Pariza je htio pisati.

OTAC: Ali dajte joj se sada najist. Zutra će nam još dost povidati. Ja moram pojtiti još konje napojiti. (Stane se i projde van).

STARIOTAC: A i ja idem na moju stelju. Danas sam i tako bio dugo sãnut.

ANICA: Bud zato, kad ste morali na me tako dugo čekati.

STARIOTAC: Zato j ništ. Da sam te nek dočekao. (Zdahne) Dao bi Bog, da i Tomaca još dočekam pred mojom smrćum.

MATI: Sigurno ćete ga dočekati. Ovo Vam je palica. Hodte, ću vas ja peljati!

ANICA (skoči od stola): Dajte, ću vas ja peljati, stariotac!

MATI: Ti se sjedi k stolu pak završi tvoju večeru.

STARIOTAC: Tako je. Budi nek poslušna, Anica. Lahku noć, duša!

ANICA: Lahku noć, stariotac.

5. KIP. (Anica sama. Završi brzo večeru.)

ANICA (iz kofara zname fotografiju Valtera. Gleda ga i zdahne):

Bože dragi, kako ću nek povidat hašim? A ja drugoga ne ću, nek tebe! Ja se nisam za paorku rodila. Ne, ne za blato i prah, neg za varoš, za lipu pratež. Kolikokrat mi je rekla gospodarica, da bi ja mogla bit mojom lipotom prava gospa. Rekla mi je, da sam spametna i inteligentna. A sad imam i mogućnost, da nastanem gospa. Valter će me rado za ženu zet. Privoljio je i va to, da ćemo u crikvi priseć. Ali kako ću naše pripraviti? Oni ćedu bit protiv našemu planu. (Dugo gleda kip)... Hm, ča bi bilo, ako bih rekla, da sam... Za volju Božju, otac ćedu me ubit, ako tako ča velim... Da, ali ako ne velim tako ča, onda nikad ne hte privoljiti u naše hištvo.

Bar ča bude, posao se mora čim hitrije uredit. Valter je hotio jur sutra dojt k nam, da me zaprosi. Ali va to nisam privoljila.

Ne ostaje mi drugo, iako sam si pazila na svoje divojačstvo, morat ću naše prestrašiti lažjum, da sam noseća. Oh kako teško mi je još i sprogovoriti ovu rič. Kako ćedu bit otac strašni. Ali drugače nikad ne hte privoljiti u naše hištvo. Škandala ćedu se ipak bojat... (Zamišljeno gleda fotografiju.)

6. KIP. (Anica i majka.)

MATI (tiho dojde nutar i postane za hrbatom Anice): Ča je to za kip?

ANICA (prestrašeno pretisne fotografiju na prsa): Aj ništ, majka!

MATI: Simo daj ta kip. I tako sam ga jur vidila.

ANICA: Za toliko bolje. Ja sam vam i tako hotila iskreno sve povidat. Majka, ja se kanim odat za Valtera.

MATI (zdvojno krikne): Za Valtera Matušku? Dite, ti se je pobludilo u glavi?

ANICA: Suprotivno, majka. Pamet mi je došla. Ja ne ću bit paorka. Ja kanim na varoš. Ja kanim bit gospa.

MATI: Za volju Božju, dite. Otac će te ubit. Ovu misao si zbij iz glave. Bolje ako ocu ništ ne veliš. On nikad ne će privoljit u tvoj plan.

ANICA: morat će!

MATI: Ti kaniš silit oca, da privolji?

ANICA: Ja ne. Silit ćedu ga okolnosti.

MATI (prestrašeno): kakove okolnosti?

ANICA: Ča me niste razumili? (Sramežljivo gleda kraj.) Kako ću vam to bolje povidat? Ja morem biti zahvalna, ako me još Valter zame.

MATI: Nesrićno dite! Ča to povidaš za strahotu? Je bilo ča med tobom i Valterom?

ANICA (tiho): Da, majka. Oprostite mi!

MATI: Oh, ti nesrićnica! Ča si nek učinila!? Za volju Božju! To nima ta grih i posljedice? (Anica si zakrije lice, plače se, ali ništa ne odgovori. Mati lamlje s rukami i zdihava). O Bože, ovakova nesrića! Dite, volila bih te viditi u grobu, neg viditi ovako osramoćenu. Otac će te na mjestu ubit!

7. KIP. (Otac ide nutar.)

OTAC (presenećeno gleda ženu i kći): Ča se je stalo? Zač zdvajaš?

MATI: Ništ, ništ se nij stalo. Nek Anica mi je nešto rekla...

OTAC (sumnjivo): ča je rekla?

MATI (teško): odat se kani?

OTAC: za koga se kani odat?

ANICA: Za Valtera Matušku.

OTAC (presenećeno i srdito): Za koga?

ANICA: da. Za Valtera Matušku.

OTAC (se nasmije): To je nemoguće. Od toga ni riči ne kanim čut! Kći prvoga gospodara u selu i sin jednoga potepuha, ki je dotekao simo iz Slovačke. To bi bio lip par. Tomu bi se smijalo cijelo selo.

ANICA: Otac, ja ne morem drugače. Ja ga ljubim, i ako je siromah.

OTAC (grozećim glasom): Ča ne moreš? Znaš gdo je Valter. Da je siromah, to još ništ ne bi načinjalo. Ali takovomu prokletomu naciju da ja moju kćer dam? Nikad i nikad ne!

MAZI: Za volju božju! Neka tako vikati! Ako te gdo čuje, sutra moremo bit jur svi va uzi.

OTAC: Onda mi nekate ovakove bedavosti govorit!

ANICA: Otac, ja vas ozbiljno prosim, ja ne morem drugače!

OTAC: Ti ne moreš? A si zabila, da je mati Valtera mene 38. ljeta hotila dat otprimit u Dachau kot bivšega načelnika.

ANICA: Otac ja nisam zabila. Ali to je sve minulo. Ja ne morem drugače. Ja sam ...

OTAC (srdito): Sad je dost ove bedavosti. Već ništ ne kañim čut!

ANICA: Ako mi se ne date odat za Valtera, imat ćete špot na stanu!

OTAC: Kakov špot? Si ti pri pameti?

MATI: Otac, umiri se! Podnosi ovu strahotu! Budi čvrst!

OTAC: Kakovu strahotu? Ne razumim vas? Sad mi se čini, da sam ja zgubio pamet!

ANICA: Ja se moram odat za Valtera, drugače smo u špotu.

OTAC (počne mu se rasvitit u glavi. Uzrujan gleda na ženu, onda na kći. Obadvi preplašeno gledaju njega. Po dugljoj nemira punoj pauzi počne polahko, teško i tiho): Sada razumim. Ovako ča se je poufala učinit kći Draškovića, kći prvoga i najpoštenijega stana u selu. (Počne kričati): Marš iz ovoga stana. Za ovakovu sramnjaču nij mjesta u njem! Zgubi se spred mene prije, neg te ubijem. (Zamahne se s rukom na kći, ali mati skoči meda nje i prosi muža)

MATI: Za miloga Boga, utiši se!

OTAC (zdivljan): Neka te strijela udri! Prokleta ura, u koj si se rodila! (Mati strahovito zavrísne i pretisne šaku na usta muža. Ali on grubno kraj rine ruku). Poj tako s tvojim ništviđnim Valterom. Ali prokleta neka bude vaše hištvo! (Anica hoće plačuć pobignuti.)

MATI (zavrísne): Češ prestat s proklinjanjem! Danas se je spunila kletva tvoje majke, ka je bila protiv ove kćere još prije poroda, kad je hotila imat jedinca unuka. A sad još ti ovako strašno proklinješ!

OTAC: Daj mira mojoj pokojnoj materi, ar ću i tebe spudit iz stana.

MATI: Sprognaj me, ubij me gizdavi Drašković! Tvoja mat je kriva, da nimamo već dñce. O ča sam se ja natrpila uza nju!

OTAC: Pravo je imala. Bolje, da mi Bog ne bi bio dao ovakove kćere.

MATI: Tvoja mat je nij hotila. Rekla je, da ću bit nesrićna s njom. Danas se je spunila nje strahovita kletva. Draškovići požerte si vaše bogatstvo! (Zadnju rečenicu uzrujano kriči).

8. KIP. (Na vrati se postavi stariotac.)

STAROTAC (u dolnjoj prateži s jupom prik ramen i palicom u ruki, oštro): Ča je vo za larnu? Kade gori? Gdo umira?

ANICA (pade na koljena pred starogaoca i objami njegovu koljena): Ja ću umrit od tuge. Otac me kanu ubit.

OTAC: Da, najvolio bih te ubit. A još već bih hotio sam umrit.

MATI: Mene ubijte. Ja sam kriva svemu. Oh, da nikad ne bi bila imala poroda. STAROTAC: Ča vi svi skupa znate od smrti, da se igrate s ovom ozbiljnom rićum.

OTAC: Kad bi bili sve čuli, drugače bi govorili i vi!

STAROTAC: Kako ne bih bio čuo sve, kad kričite kot zmahnuti. Ali sad neka bude dost! Sad će se pojt spat. A zutra će se uredit sve, kako se još da. (Prema Anici) A ti nesrićna mala! Ti si me jako rasturobila. Tvoj povratak iz Beča sam si drugačije predstavio. A sada svi na poćivak. Noć zna utišiti i najtežu bol i zna dati dobre tanače i u najvećoj stiski.

(Zastor. Konac prvoga čina)

(Nastavit će se.)

DRAGIM NAŠIM ŠTITELJEM

Jedno radno ljetno je prošlo i mi se nalazimo na početku druge radne godine. Naše zadace i ciljeve, koje smo si postavili na početku našega rada želimo dalje sprovođjati u djelo. Već smo u prošlom broju pisali o poteškoćama našega rada, ali je ipak potrebno, da se odmah na početku kaže, da će nas te poteškoće i ovoga ljeta pratiti, a naročito financijalne neprilike. Latinska poslovice veli, da je svaki početak težak i sigurno ćemo i mi trebati se mnogo i mnogo boriti s našim nedostatcima. No ne gledajući na te poteškoće i zapreke, mi hoćemo i moramo ići našim putem.

Prošloga ljeta dobili smo dosta kritika i uputa, pa mi Vas dragi štitelji, i sada molimo, da nam i dalje šaljete kritike i upute i pomoci, kako bismo mi mogli vidjeti nase nedostatke u radu i raditi sto bolje i korisnije za našu Hrvatsku zajednicu.

Naša je želja, da "Glas" upoznaju i naši seljaci i zato molimo i tražimo suradnike, koji bi se bavili problemima sela i pisali izričito za seljake. Ufamo se, da ćemo medju našim štiteljima naci vjerne suradnike za hrvatsko selo u Gradišću.

Mi molimo naše zastupnike - koji su nam već mnogo pomogli - da časopise ne ostave ležati na stolu, već da ih podjele i na seljake i mladinu. Ovoga puta ćemo slati nešto više komada.

"Glas" ima mnogo riječi, koje naše Gradišće još ne pozna. No naš se jezik može samo tako dalje razvijati i obogaćivati, ako u tekste unašamo, nove, dosad Gradišću nepoznate hrvatske riječi. Odakle možemo uzeti nove riječi, ako ne iz hrvatskoga književnoga jezika?

Mi imamo predvidjeno, da i u ovom ljetu izdajemo 4 broja, a ako će nam prilike omogućiti i više.

Sa srdačnim pozdravima!

Martin Prikosović

.....

Pošta se šalje na naslov: Martin Prikosović, Beč 16. Paletzg. 17/2/3.

Pretplata se šalje u "Österreichische Länderbank A.G." Wien, PS-Kto. 6.447. Kroat. Akademikerklub. Kto. 705369.

Vlasnik i izdavatelj: Hrvatski akademski klub

Urednici:

Martin Prikosović
Stjepan Šulek

.....

Mišljenja pisca ne mora se slagati s mišljenjem urednika.

+
Pojedini broj iznosi 4 šilinga, a godišnja pretplata 15 šil.